

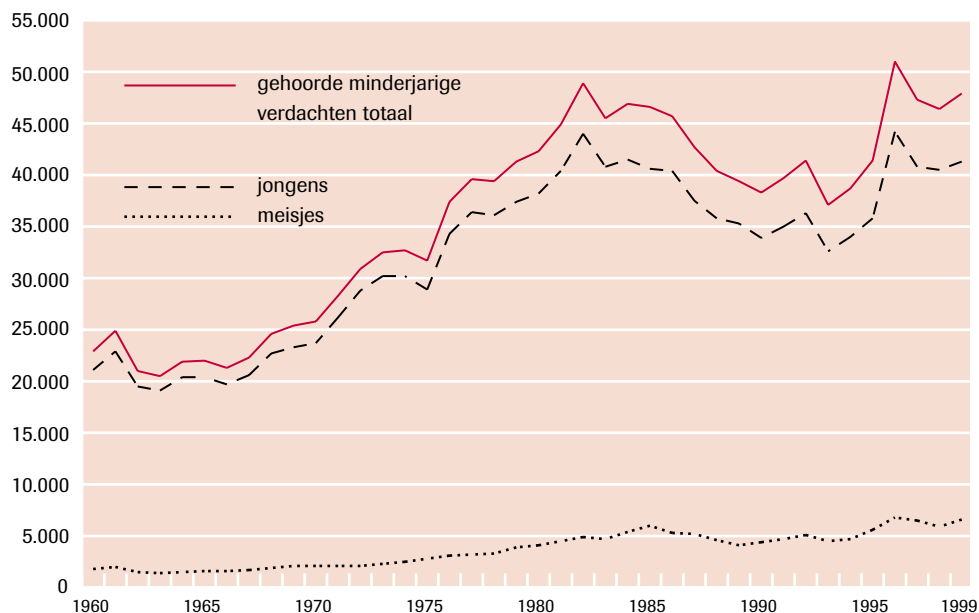
Jeugd

M.W. Bol, M.H. Ter Horst-van Breukelen

- Het totale aantal minderjarige verdachten heeft zich in de periode 1960-1980 verdubbeld; sindsdien is het beeld wisselend.
- Van alle vormen van jeugdcriminaliteit is sinds het begin van de jaren zestig de delictcategorie vernielingen en misdrijven tegen openbare orde en veiligheid het sterkst toegenomen.
- De criminaliteit van meisjes blijft nog steeds ver achter bij die van jongens; *mishandeling* gepleegd door meisjes is echter in enkele decennia tijd sterk toegenomen.
- De meeste Halt-cliënten zijn 13 tot 15 jaar.
- Alternatieve sancties ('taakstraffen') worden vooral opgelegd aan 16- tot 18-jarigen.
- In de justitiële jeugdinrichtingen zijn – bij de strafrechtelijk geplaatsten – jongeren van allochtone herkomst oververtegenwoordigd.
- Het aantal activiteiten van de jeugdreclassering is in de periode 1995-1999 over de hele linie sterk toegenomen.

Met ingang van het jaar 2000 wordt in 'Criminaliteit en rechtshandhaving' een afzonderlijk hoofdstuk gewijd aan minderjarigen of jeugdigen. Waar de criminaliteit en rechtshandhaving *in het algemeen* (voor alle leeftijden dan wel alleen voor volwassenen) telkens in een apart hoofdstuk een deel van de strafrechtelijke keten aan de orde komt, wordt voor de jeugd de gehele keten beschreven in dit ene hoofdstuk. Onder strafrechtelijk *minderjarigen* worden personen van 12 tot en met 17 jaar verstaan. In hoofdstuk 2 was te lezen dat soms, indien een dader 16 of 17 jaar is, het strafrecht voor meerderjarigen kan worden toegepast. Omgekeerd is het ook mogelijk dat bij personen tussen de 18 en de 21 jaar toch nog het jeugdstrafrecht wordt gehanteerd (zie paragraaf 2.3.2). Hoe vaak dit over en weer gebeurt, is af te lezen uit tabel 6.22 (bijlage 4).

Het begrip *jeugdigen* is geen juridisch begrip en kan veel ruimer worden opgevat. Hoewel het in de tekst vooral gaat over strafrechtelijk minderjarigen, wordt ook, voor zover er voldoende gegevens beschikbaar zijn, over kinderen onder de twaalf gesproken. In bijlage 4 zullen enkele tabellen worden aangevuld met gegevens over jongvolwassenen (18 tot en met 24 jaar).

Figuur 6.1 Aantal gehoorde minderjarige verdachten, 1960-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.1 (bijlage 4).

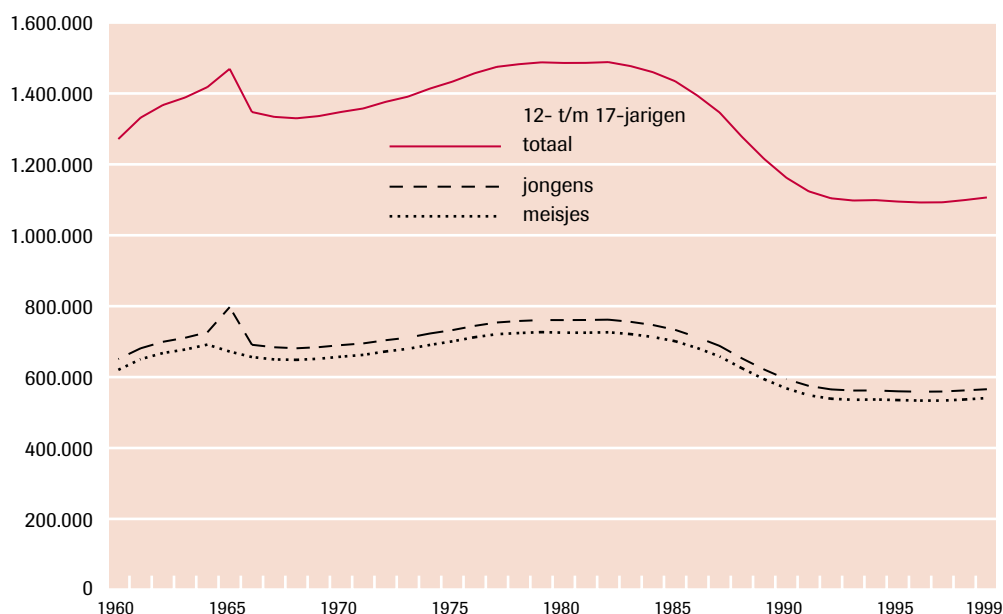
Bron: CBS

Het hoofdstuk is in drie paragrafen onderverdeeld. In paragraaf 6.1 staan de ontwikkeling van de geregistreeerde jeugdcriminaliteit op basis van het aantal door de politie en de Koninklijk Marechaussee gehoorde verdachten en de opsporing van strafbare feiten. Er wordt een lange termijn (1960-1999) en een korte termijn (1995-1999) beschreven. In paragraaf 6.2 gaat het om de vervolging en berechting van minderjarige verdachten. Hierbij wordt alleen de korte termijn beschreven; over de lange termijn zijn onvoldoende data beschikbaar. Paragraaf 6.3 ten slotte betreft de tenuitvoerlegging van sancties bij minderjarigen, alsmede de (jeugd)reclassering. Hierbij wordt de lange termijn beschreven vanaf het jaar waarover data beschikbaar zijn, en ook de korte termijn.

6.1 Jeugdcriminaliteit en opsporing

6.1.1 Opgehelderde misdrijven en gehoorde verdachten, 1960-1999

Figuur 6.1 laat zien dat het totale aantal gehoorde minderjarige verdachten in ons land (dus 12- t/m 17-jarigen) zich in de periode tussen 1960 en 1980 heeft verdubbeld, maar sinds het begin van de jaren tachtig een wisselend beeld te zien

Figuur 6.2 Aantal strafrechtelijk minderjarigen in de bevolking, 1960-1999

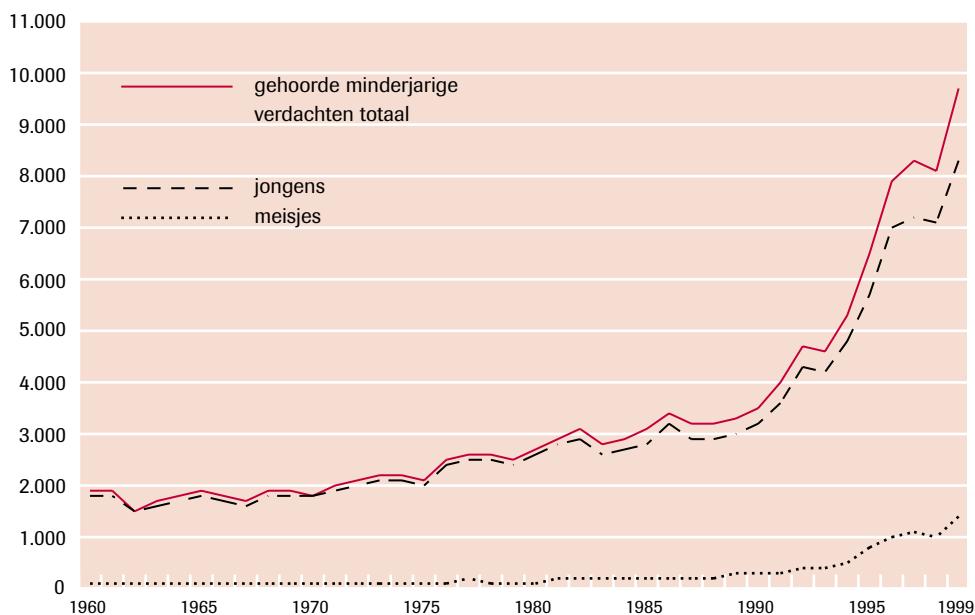
Bron: CBS

geeft. Het betreft hier een benadering van de geregistreerde jeugdcriminaliteit op basis van het aantal gehoorde verdachten.¹¹⁴ Na een incidentele piek in 1996 is het beeld weer redelijk stabiel; wel is het totale aantal jaarlijks gehoorde verdachten na 1996 (iets) groter dan in 1995 en een aantal daaraan voorafgaande jaren (zie ook tabel 6.1).

De zojuist beschreven ontwikkeling moet worden gezien tegen de achtergrond van demografische gegevens (figuur 6.2). Het aantal jeugdige inwoners van Nederland is in de jaren negentig geringer dan in de jaren tachtig, terwijl het aantal gehoorde verdachten in die periode aan wisselingen onderhevig is. Al met al lijkt er in het laatste decennium van de twintigste eeuw toch wel sprake te zijn van een toename van jeugdcriminaliteit.

Een gedeelte van deze toename hoeft in werkelijkheid geen vermeerdering van het aantal door jeugdigen gepleegde strafbare feiten te betekenen, maar kan ook het gevolg zijn van een toegenomen aandacht van de politie voor jeugdcriminaliteit.

¹¹⁴ Informatie op basis van processen-verbaal van aangifte is niet naar meerderjarig versus minderjarig uit te splitsen.

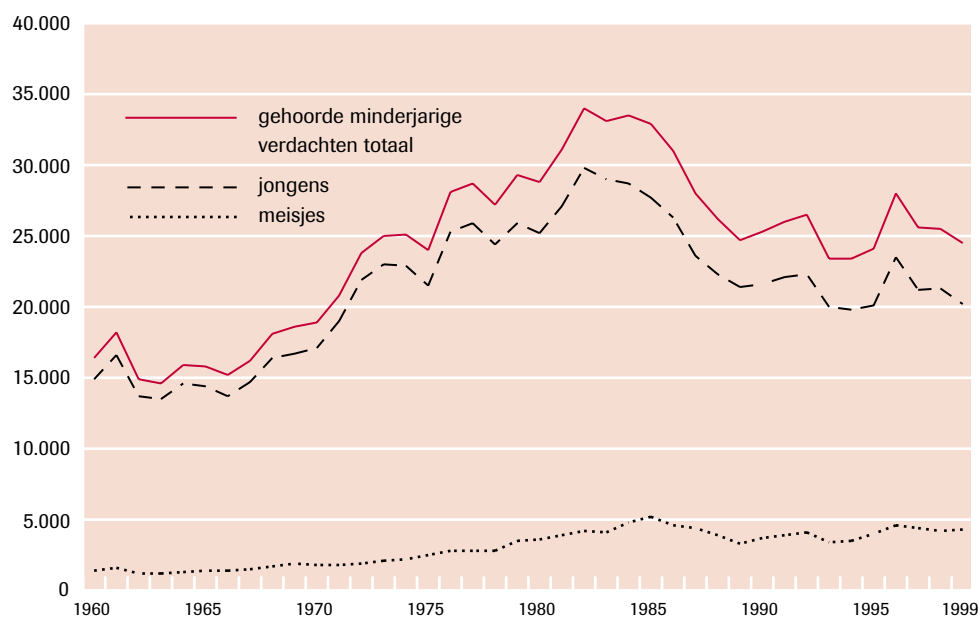
Figuur 6.3 Gehoorde minderjarige verdachten van geweldsmisdrijven, 1960-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.2 (bijlage 4).

Bron: CBS

Zowel in de criminologische vakliteratuur als in de media is hier de afgelopen tijd herhaaldelijk over gediscussieerd, met name waar het de gewelddriminaliteit betreft (zie bijvoorbeeld Van de Bunt en Bijleveld, 1999; Wittebrood en Junger, 1999). Naast een toegenomen aandacht kunnen nog andere 'vertekenende' factoren een rol spelen, zowel in negatieve als in positieve richting. Denk bijvoorbeeld aan veranderingen in de aangiftebereidheid, het percentage jeugddelinquenten dat wordt opgespoord bijvoorbeeld door wijzigingen in de personele capaciteit bij de (jeugd)politie, in het registratiebeleid en in delictomschrijvingen. Overigens kunnen ook de algemene demografische gegevens onzuiver zijn; zo worden illegalen in de bevolkingscijfers niet meegenomen. Voor een uitgebreider overzicht van allerlei vertekenende factoren, zie Bol e.a. (1998).

Enig voorbehoud bij de interpretatie van de beschikbare cijfers als indicator voor de omvang van de jeugddriminaliteit blijft dus ook hier op zijn plaats. Als echter cijfers uit verschillende bronnen vergelijkbare tendensen laten zien, neemt de geloofwaardigheid van de informatie toe. Daarom is het nuttig om tevens te kijken naar 'self-report' gegevens en zogeheten HKS-gegevens; dat gebeurt in de paragrafen 6.1.4 en verder.

Figuur 6.4 Gehoorde minderjarige verdachten van vermogensmisdrijven, 1960-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.3 (bijlage 4).

Bron: CBS

6.1.2 Ontwikkeling van enkele misdrijfcategorieën¹¹⁵, 1960-1999

Geweldsmisdrijven

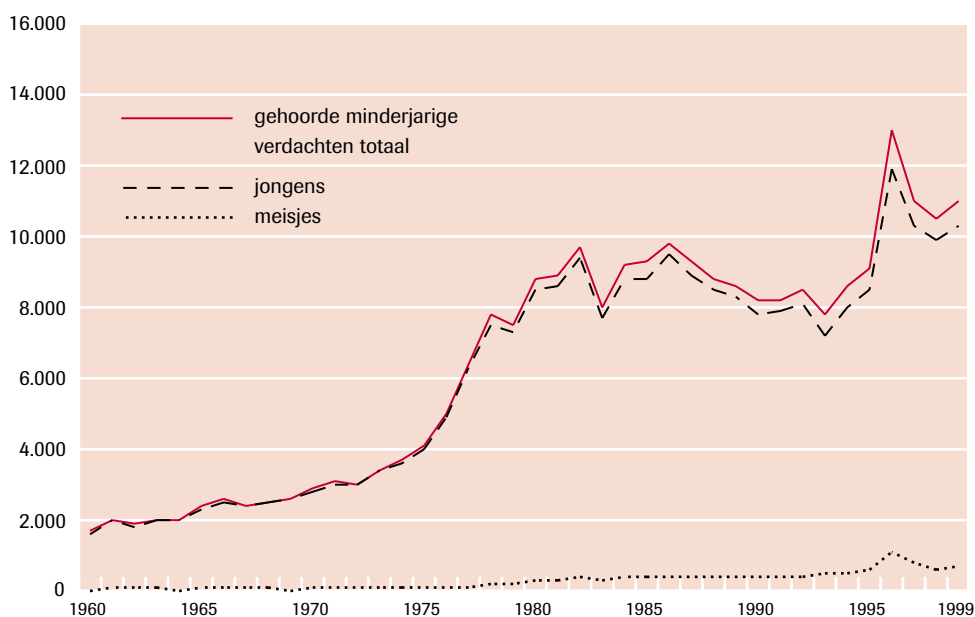
Over de lange termijn is er tot aan ongeveer 1990 een gestage stijging te zien van het aantal minderjarige verdachten van geweldsmisdrijven; daarna gaat het flink omhoog (figuur 6.3). Tabel 6.5 (bijlage 4) geeft jaarcijfers van door de politie en de Koninklijke Marechaussee gehoorde minderjarige verdachten per delict, voor de middellange termijn, te weten de periode 1985-1999. Ook daar is duidelijk de toename van geweldsmisdrijven te zien. De sterkste stijgingen zijn te zien bij de misdrijven tegen leven en persoon, bij mishandeling en bij diefstal met geweld.

Vermogensmisdrijven

Wat betreft de vermogensmisdrijven, is er tot midden jaren tachtig een stijging te zien, vervolgens is er een daling tot begin jaren negentig; waarna het beeld wisselend is (figuur 6.4). Waar tabel 6.5 (bijlage 4) sinds 1985 een relatieve toename van

¹¹⁵ Verkeersdelicten blijven hier buiten beschouwing.

Figuur 6.5 Gehoorde minderjarige verdachten van vernielingen en misdrijven tegen openbare orde en gezag, 1960-1999

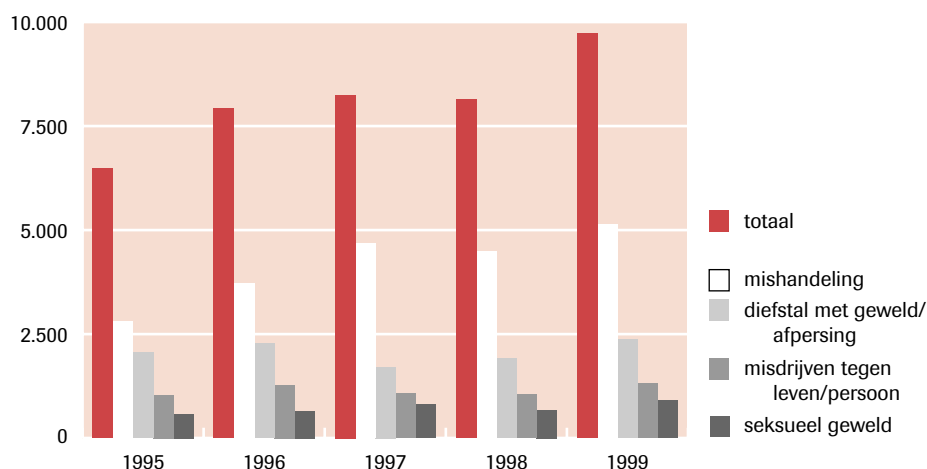
Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.4 (bijlage 4).

Bron: CBS

geweldd misdrijven liet zien, suggereert deze met betrekking tot vermogensmisdrijven eerder een gelijkblijvende of zelfs licht dalende tendens.

Vernieling en misdrijven tegen openbare orde en gezag

'Vernieling' en 'misdrijven tegen openbare orde en gezag' (figuur 6.5) worden hier onderscheiden van de geweldd misdrijven; het is echter aannemelijk dat veel van deze misdrijven gewelddadige kenmerken hebben. Waren de aantallen verdachten in het begin van de jaren zestig voor beide categorieën nog ongeveer gelijk, sinds 1995 zijn de aantallen verdachten van vernielingen steeds verder gaan toegroeien naar die van de geweldd misdrijven. Opmerkelijk is dat er in de jaren tachtig ongeveer drie keer zoveel minderjarigen gehoord werden voor een vernieling c.a. als voor een geweldd misdrijf terwijl die verhouding in het begin van de jaren negentig weer meer in de richting van 2:1 is getrokken, en vervolgens zelfs richting 1,5:1. Het verschil tussen eind jaren negentig en begin jaren zestig is nergens zo groot als in de categorie vernielingen enz. (bijna een verzesvoudiging).

Figuur 6.6 Geweldsmisdrijven, gehoorde minderjarige verdachten, naar type, 1995-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabellen 6.6 en 6.5 (bijlage 4).

Bron: CBS

6.1.3 Ontwikkeling van enkele misdrijfcategorieën, 1995-1999

In deze paragraaf worden in principe dezelfde onderwerpen besproken als in de voorgaande, maar nu voor de periode 1995-1999. Er wordt nader 'ingezoomd' op drie delictcategorieën. Het betreft ook hier het aantal door politie en Koninklijke Marechaussee gehoorde minderjarige verdachten.

Geweldsmisdrijven

Het totale aantal minderjarige verdachten van geweld stijgt tussen 1995 en 1999 met 50%. De stijging doet zich bij alle onderscheiden typen voor. Wel is de stijging sterker bij mishandeling, terwijl de stijging bij diefstal met geweld/afpersing geringer is (zie figuur 6.6).

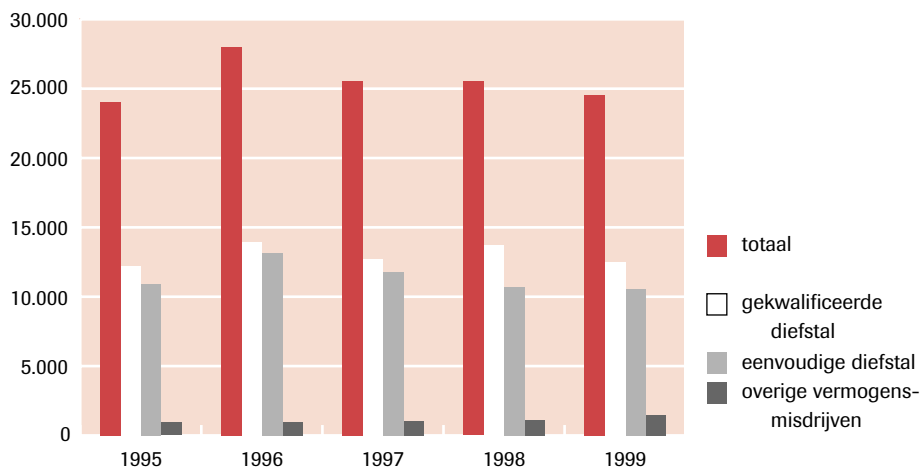
Vermogensmisdrijven

Na een stijging van 1995 op 1996 is het aantal minderjarige verdachten van vermogensmisdrijven in 1999 weer teruggekeerd op het niveau van 1995. Hoewel er enige fluctuaties zijn over de jaren, geldt dit ook voor de twee grote groepen hierbinnen: eenvoudige en gekwalificeerde misdrijven. De relatief kleine groep 'overige vermogensmisdrijven' vertoont wel een relatief sterke groei (zie figuur 6.7).

Vernieling en misdrijven tegen openbare orde en gezag

Na een sterke stijging van 1995 op 1996 is het totale aantal verdachten van vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag weer enigszins gedaald. In

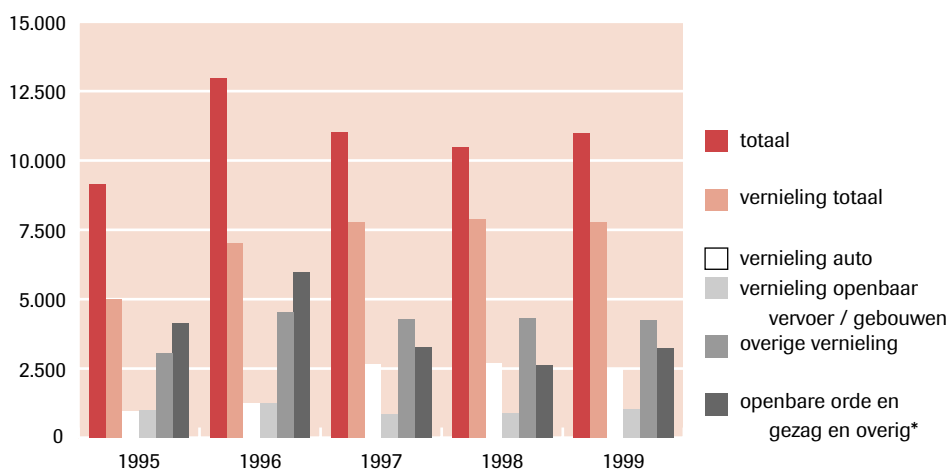
Figuur 6.7 Vermogensmisdrijven, gehoorde minderjarige verdachten, naar type, 1995-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabellen 6.7 en 6.5 (bijlage 4).

Bron: CBS

Figuur 6.8 Vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag, gehoorde minderjarige verdachten, naar type misdrijf, 1995-1999

* incl. discriminatie en exhibitionisme

Voor de corresponderende cijfers, zie tabellen 6.8 en 6.5 (bijlage 4).

Bron: CBS

1999 ligt het aantal 20% hoger dan in 1995. De vernielingen en dan met name vernielingen aan de auto laten de sterkste stijging zien. Bij misdrijven tegen de openbare orde en gezag is na 1996 van een sterke daling sprake (zie figuur 6.8).

6.1.4 Jeugdcriminaliteit op basis van 'self-report'

Voor een beter inzicht in de ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit zijn, behalve de hierboven beschreven politiestatistieken van het CBS, ook de zogeheten 'self-report' studies bruikbaar. Hoewel ook de 'self-report' methode haar beperkingen kent, kan zij informatie verschaffen over met name de lichtere vormen van jeugdcriminaliteit. Daarmee kan zij een nuttige aanvulling vormen. In 'self-report' studies wordt aan jongeren gevraagd om anoniem op te geven of en hoe vaak zij bepaalde delicten hebben begaan, ongeacht of de politie er weet van heeft. Betrouwbare gegevens over ernstige delicten kunnen er *niet* mee worden verkregen, omdat veel jeugdigen niet snel geneigd zullen zijn om ernstige feiten toe te geven, zelfs al is de enquête anoniem en ook vanwege de kleine aantallen.

Bekende reeksen 'self-report' studies die betrekking hebben op jeugdcriminaliteit, zijn die van het CBS, het WODC en die van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). De WODC 'self-report' studies worden in principe om de twee jaar gehouden; de laatste rapportage betreft de periode 1980-1998 (Kruissink en Essers, 2001). In de WODC-enquêtes wordt gevraagd naar strafbare feiten gepleegd in het afgelopen (school)jaar.¹¹⁶ Staat 6.1 laat zien hoeveel van de ondervraagde jongeren te kennen gaven in het schooljaar 1998 een of meer van de genoemde delicten te hebben gepleegd. Bij de meeste feiten is er sprake van een grillig verloop. Na een stijging over de hele linie in 1996, doet zich in 1998 weer een daling voor.

De 'self-report' enquête van het CBS (POLS van 1999) heeft betrekking op jongeren van 12-30 jaar. De uitkomsten van deze enquête worden niet hier gepresenteerd maar in de volgende twee paragrafen (6.1.5 en 6.1.6).

Vanuit het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) wordt om de twee jaar een Nationaal Scholierenonderzoek verricht (jongeren van 12 t/m 24 jaar), waarin diverse vormen van probleemgedrag aan de orde komen. De laatste rapportage heeft betrekking op de periode 1992 tot en met 1999 (Wittebrood, 2000). Voor negen delicten werd gevraagd of jongeren deze de afgelopen 12 maanden hadden gepleegd (staat 6.2).

Bij een vergelijking tussen staat 6.1 en staat 6.2 is de geringe overlap tussen onderscheiden categorieën opvallend. Opmerkelijker nog zijn de verschillen die uit de bus komen voor enkele delictvormen die wel in beide onderzoeken zijn opgenomen: fietsendiefstal en winkeldiefstal. Bij winkeldiefstal is nog enige overeenkomst te bespeuren in die zin dat 1996 een 'slecht' jaar was, maar kijken we bijvoorbeeld naar fietsendiefstal in het jaar 1994, dan is het verschil onverklaarbaar groot.

116 Bij alle metingen had de steekproef een omvang van ongeveer 1.000 jongeren en is herwogen om representativiteit te verkrijgen ten aanzien van een aantal achtergrondvariabelen.

Staat 6.1 Percentage jongeren van 12-17 jaar dat in 'het afgelopen schooljaar' een delict heeft gepleegd, 1988-1998*

delict	1988	1990	1992	1994	1996	1998
	(%)					
iemand lastig vallen	9,9	12,0	11,8	14,1	14,6	9,9
iemand met een wapen verwonden	-	0,6	0,4	0,4	1,1	1,4
iemand in elkaar slaan	1,9	2,7	2,7	2,7	3,3	2,6
bedreiging om geld te krijgen	-	-	0,4	0,3	0,5	0,3
heling	3,5	4,1	4,0	4,2	8,6	6,1
fietsendiefstal	2,1	3,0	2,7	1,3	3,1	3,5
inbraak/insluiping	1,5	1,6	1,3	1,6	1,2	1,4
diefstal uit telefooncel/-automaat	-	1,2	1,0	1,1	2,3	1,3
diefstal op school	-	6,5	8,4	7,2	10,1	7,2
winkeldiefstal	5,4	7,4	6,6	7,0	10,0	7,4
vernieling	8,9	9,9	10,5	9,1	14,6	10,6
graffiti	10,3	8,8	8,6	10,1	11,1	11,0
brandstichting	3,8	5,0	3,8	4,3	5,3	5,1

* Met betrekking tot 1996 werd gesproken over 'het afgelopen jaar', met betrekking tot 1998 over 'de afgelopen twaalf maanden'.

Bron: WODC

De informatie over verdelingen naar leeftijd, geslacht en etniciteit komt aan de orde in de komende drie paragrafen (resp. 6.1.5 tot en met 6.1.7).

6.1.5 Aard en leeftijd

Cijfers op basis van 'self-report' (CBS)

Uit staat 6.3 blijkt dat jongeren van 15 t/m 17 jaar zich het meest schuldig maken aan de voorgelegde delicten. Ruim 60% zegt zich het afgelopen jaar wel eens schuldig te hebben gemaakt aan een van de delicten. Met het klimmen der jaren neemt het aandeel jongeren dat zich strafbaar gedraagt, geleidelijk af.

Cijfers op basis van 'self-report' (SCP)

Delicten zoals iemand ernstig verwonden, het stelen van een fiets of van iets anders dat meer dan vijftig gulden waard is, en opzettelijk op straat iets vernielen, worden meestal door de oudste groep scholieren gepleegd. Bij vechtpartijen op school zijn vooral 12- en 13-jarigen betrokken, en het zijn vooral de 14- tot 16-jarigen die schooleigendommen vernielen en zich schuldig maken aan winkeldiefstal (Wittebrood, 2000).

Staat 6.2 Percentage scholieren dat de voorafgaande 12 maanden een delict heeft gepleegd, 1992-1999

delict	1992	1994	1996	1998
	(%)			
<i>gewelddelicten</i>				
deelgenomen aan serieuze vechtpartij op school	-	6,7	6,6	7,3
deelgenomen aan serieuze vechtpartij buiten school	-	11,7	13,1	12,2
iemand zo geslagen dat hij/zij verbonden moet worden of naar een dokter moest	8,0	8,6	8,0	8,1
<i>diefstaldelicten</i>				
fiets gepikt	6,4	6,0	5,5	6,2
iets uit een winkel gestolen	8,7	9,8	11,4	8,2
iets anders gestolen (minder dan f 50 waard)	6,3	7,3	7,7	6,4
iets anders gestolen (meer dan f 50 waard)	2,9	3,4	3,1	3,6
<i>vandalisme</i>				
opzettelijk schooleigendommen vernield	5,4	6,4	6,6	6,9
opzettelijk iets op straat vernield	9,5	10,6	10,9	10,7
in aanraking geweest met de politie	12,3	12,9	12,9	11,8
aantal respondenten	15.245	17.770	10.352	17.005

Bron: NIBUD/SCO, Nationaal Scholierenonderzoek (1992-1999; gewogen gegevens).

Staat 6.3 Percentage daders van veelvoorkomende delicten naar leeftijd, 2-jaars gemiddelde, 1997

	geweld*	vandalisme	graffiti	diefstal op school	diefstal fiets	heling	wapenbezit ter verdediging
12-14 jaar	28,3	35,8	13,1	12,5	2,0	9,9	17,1
15-17 jaar	62,3	62,3	40,2	34,8	15,2	34,6	57,2
18-20 jaar	50,3	52,7	21,5	28,5	19,1	38,6	45,6
21-23 jaar	36,1	24,0	5,0	10,6	19,6	31,1	27,4
24-26 jaar	15,2	13,0	2,4	4,4	8,1	23,2	17,2
27-29 jaar	10,3	9,8	1,2	2,4	5,3	21,7	15,2

* Geweld: mishandeling, meedoen aan vechtpartij, iemand met wapen verwonden, bedreiging.

Bron: CBS

6.1.6 Aard en geslacht

Cijfers op basis van de CBS-politiecijfers (gehoorde minderjarige verdachten¹¹⁷)

Lange termijn. Bezien op de langere termijn (1960-1999) daalt, op het totale aantal gehoorde verdachten, het aandeel van de minderjarige jongens van 23% in 1960 tot 17% in 1998. Het aantal gehoorde meisjes daarentegen groeit tot 3% van het totale aantal gehoorde verdachten. Kijken we terug naar de figuren 6.1 en 6.3 t/m 6.5, dan valt op dat op het gebied van geweldsmisdrijven meisjes lange tijd laag blijven scoren, met een sterke toename aan het eind van de jaren negentig. Hetzelfde geldt voor de vernielingen en de misdrijven tegen openbare orde en gezag. Wat betreft de vermogensmisdrijven: vergeleken met begin jaren zestig werden eind jaren negentig ongeveer vier keer zoveel meisjes per jaar gehoord, terwijl die factor bij de jongens ongeveer anderhalf is.

Middellange termijn. Tabel 6.5 (bijlage 4) geeft jaarcijfers van door de politie en de Koninklijke Marechaussee gehoorde jongens en meisjes per delict, voor de periode 1985-1999. Wanneer de cijfers voor de jongens en meisjes met elkaar worden vergeleken, valt op dat naar verhouding het misdrijf *mishandeling* bij de meisjes in enkele jaren tijd zeer sterk is toegenomen (van 152 gehoorde meisjes in 1985, via 479 in 1995 naar 1.106 in 1999; bij de jongens bedragen deze aantallen respectievelijk 1.479, 2.320 en 4.031). In 1999 benaderen de meisjes dus het niveau waarop in 1985 de jongens nog zaten. Enkele jaren geleden werd nog gezegd dat van een rigoureuze omslag of inhaalslag ten opzichte van de jongens/mannen niet kon worden gesproken (Mertens e.a., 1998); waar het gaat om mishandeling, verdient die uitspraak toch enige correctie.

Korte termijn. Als er rekening wordt gehouden met de groei van het aantal jeugdigen door per 100.000 te meten, valt voor de kortere termijn op dat de trends behorende bij jongens dezelfde zijn als die bij de meisjes, zij het op een hoger niveau (tabel 6.9, bijlage 4). Het aantal meisjes dat misdrijven pleegt, neemt toe. Ten opzichte van 1995 is in 1999 het aantal jongens dat een geweldsdelict heeft gepleegd, met bijna 50% toegenomen tot bijna 1.500 per 100.000 jongens van 12 t/m 17 jaar. Bij meisjes is de stijging nog aanzienlijk forser: van 146 tot 256 per 100.000 meisjes van 12 t/m 17 jaar, dat is een toename van ruim 75%. Vermogensdelicten worden het meest gepleegd door jongens, maar nemen wat de jongens betreft de laatste drie jaren in aantal af. De meisjes blijven sinds 1995 ongeveer op hetzelfde niveau: van 739 per

117 In de CBS-politiestatistiek wordt een 'gehoorde verdachte' gedefinieerd als een persoon van wie de politie een redelijk vermoeden heeft dat hij een strafbaar feit heeft begaan, en die op grond daarvan is verhoord. Het staat dus niet vast dat hij of zij ook werkelijk de dader is. Ook kan voorkomen dat een en dezelfde persoon die in hetzelfde jaar verdacht wordt van meerdere delicten, voor elk delict afzonderlijk als (nieuwe) verdachte wordt opgevoerd.

100.000 in 1995 naar 795 in 1999. Vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde nemen na een daling het laatste jaar iets toe, zowel voor jongens als meisjes.

Cijfers op basis van 'self-report' (CBS en SCP)

Op grond van de CBS 'self-report' data (POLS van 1999) is het mogelijk om per driejaarsklassen een onderscheid te maken tussen meisjes en jongens, mannen en vrouwen. Opvallend is de gelijke trend bij beiden. Wel plegen jongens en mannen in alle categorieën vaker delicten dan de meisjes en vrouwen. De uitkomsten van deze zelfrapportage bevestigen dus de politiecijfers (gehoorde minderjarige verdachten).

Ook de SCP-cijfers laten zien dat jongens zich vaker dan meisjes schuldig maken aan delicten. De verschillen zijn hier minder groot dan bij de politiecijfers: jongens zeggen twee tot drie keer zo vaak zich schuldig te maken aan een delict als meisjes. Ook zeggen jongens ongeveer *drie* keer zo vaak in aanraking met de politie te zijn geweest naar aanleiding van een delict. Uit de politiecijfers daarentegen komt naar voren dat jongens ongeveer *zeven* keer zo vaak verdacht worden van strafbare feiten als meisjes.

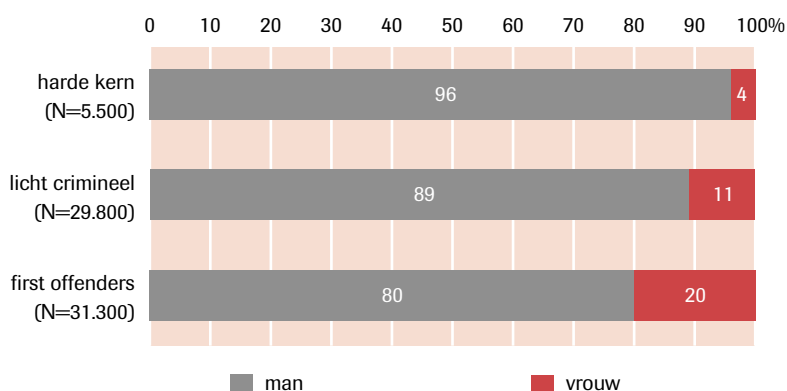
Cijfers op basis van HKS¹¹⁸

Deze paragraaf is een bewerking van het hoofdstuk jeugdige verdachten uit de Integrale Veiligheidsrapportage (BZK, juli 2000). Om de groep geregistreerde jongeren (12 t/m 24 jaar) nader te kunnen specificeren naar crimineel gedrag, is in genoemde rapportage een onderscheid gemaakt op basis van het *aantal* en *type delicten* waarvoor een verdachte in 1998 is geverbaliseerd. Jeugdige verdachten zijn onderscheiden in drie typen.¹¹⁹ *Harde kern*: dit zijn verdachten die 'in het peiljaar twee zware delicten hebben gepleegd en bovendien in de jaren daarvoor drie (of meer) antecedenten hebben, en jongeren die in het peiljaar tenminste drie zware delicten hebben gepleegd.' *First offenders*: dit zijn jongeren 'tegen wie in het peiljaar voor 1 delict een proces-verbaal is opgemaakt en tegen wie nooit eerder een proces-verbaal is opgemaakt.' *Licht-criminelen*: dit zijn verdachten 'die in het peiljaar werden aangehouden en niet voldoen aan de omschrijving van de categorieën "harde kern" en "first offenders".'¹²⁰

118 Op basis van het Herkenningssysteem (HKS) van de politie is een bestand gecreëerd dat alle personen verenigt die in verband met een of meer misdrijven in 1998 een proces-verbaal hebben gekregen; inclusief hun criminele antecedenten uit voorgaande jaren.

119 Definities cf. beleidsnotitie 'Eenheid van begrip III' (Ministerie van Justitie/DPJS); Halt-zaken zijn in tegenstelling tot de aanwijzing in de notitie wel in de analyse begrepen.

120 Bij de uitwerking van deze definitie blijft een 'restgroep' over van 1% van het totale aantal jeugdige verdachten: deze verdachten konden niet ingedeeld worden omdat de informatie over de delicten waarvan zij verdacht zijn, niet voldoende op de definities kon worden afgestemd, of omdat de delicten niet gedefinieerd zijn in Eenheid van begrip III.

Figuur 6.9 Jeugdige verdachten, naar geslacht, 1998

Restgroep N=900.

Bron: HKS/ABRIO; bewerking WODC.

Voor de groep jeugdige verdachten als geheel geldt dat het aantal first offenders ongeveer even groot is als het aantal licht-criminelen, rond de 45%. Van de in totaal 67.500 jeugdige verdachten kan ruim 8% tot de harde kern worden gerekend. Bij vrouwelijke verdachten is de harde kern relatief vier keer kleiner dan bij de mannelijke leeftijdsgenoten: afgerond respectievelijk 2% en 10%.

Onder de jeugdige verdachten is het aandeel vrouwen het hoogst bij de categorie first offenders (een op de vijf) en het laagst bij de harde kern (figuur 6.9).

6.1.7 Aard en etniciteit / geboorteland

Cijfers op basis van HKS

De politiecijfers van het CBS verschaffen geen informatie over de etnische herkomst van verdachten. Enige actuele informatie over dit belangrijke aspect is te vinden in de HKS-gegevens, zoals die zijn gepresenteerd in de Integrale Veiligheidsrapportage (BZK, juli 2000).

In het HKS wordt van elke verdachte het geboorteland geregistreerd. Daarnaast wordt ook de nationaliteit van de verdachte vastgelegd. Momenteel geeft geen van beide indicatoren een volledig dekkend beeld van de herkomst van de verdachten. Uit demografische gegevens blijkt zelfs dat het overgrote deel van de hier wonende jeugdige bevolking van allochtone herkomst, tweede en derde generatie is, en dus in

Staat 6.4 Jeugdige verdachten absoluut en per 1.000 jongeren, naar geboorteland, 1998

geboorteland	absoluut	in %	per 1.000 inwoners*
Nederland	51.300	76	26
Marokko	3.474	5	93
Nederlandse Antillen	1.753	3	121
Suriname	1.563	2	59
Turkije	1.085	2	33
Oost-Europa (excl. voormalig Joegoslavië)	977	1	77
voormalig Joegoslavië	758	1	85
West-Europa	2.148	3	28
Afrika (exclusief Marokko)	2.041	3	86
overig	1.972	3	33
onbekend	445	1	nvt
totaal	67.516	100	30

* Exclusief in buitenland woonachtige verdachten, alsmede verdachten met onbekend woon- of verblijfadres.
Bron: HKS/ABRIO

Nederland geboren.¹²¹ Op basis van het HKS kan dan ook alleen een deel van de criminaliteitsproblematiek onder allochtonen worden beschreven: de tweedegeneratieproblematiek wordt met de gehanteerde definitie van buitenlandse herkomst niet ondervangen. Uit de HKS-analyse (1998) blijkt dat ongeveer één op de vier jeugdige verdachten in de leeftijdsgroep van 12 t/m 24 jaar (24%) in het buitenland geboren is (zie staat 6.4).

Het aandeel in het buitenland geboren jeugdige verdachten (24%) is gelijkelijk verdeeld over de meer traditionele herkomstlanden (Marokko, Nederlandse Antillen, Suriname en Turkije) en de zogeheten nieuwe herkomstlanden (Oost-Europa, voormalig Joegoslavië, West-Europa, Afrika en overig).

Na Nederland volgt Marokko: een op de twintig jeugdige verdachten heeft als geboorteland Marokko. Verdachten met geboorteland gelegen elders in West-Europa, Afrika en de Nederlandse Antillen volgen met een procentueel aandeel van elk circa 3%.

121 Volgens de bevolkingscijfers van het CBS voor het jaar 1998 behoort van de totale groep jeugdige allochtonen in de leeftijdscategorie 12-24 jaar reeds 55% tot de zogeheten tweede generatie (d.w.z. in Nederland geboren en een of beide ouders geboren in buitenland). Inzake het gebruik van het 'geboortelandcriterium' waarschuwt het SCP (1998, pp. 240-242) er terecht voor dat steeds meer etnische groeperingen in de toekomst buiten beeld raken ('statistisch onvindbaar' worden).

Box 6.1 Het cliënt-volgsysteem jeugdcriminaliteit (CVS-JC)

De Commissie Jeugdcriminaliteit (de commissie-Van Montfrans) constateerde in 1994 dat de informatie-uitwisseling in de keten van organisaties die tot taak hebben de jeugdcriminaliteit te voorkomen en te bestrijden, te wensen overlaat. Met als een van de gevolgen dat beslissingen meer gebaseerd zijn op informatie omtrent een *zaak*, dan omtrent een *jeugdige*. Voor een pedagogische aanpak (met als trefwoorden 'vroegtijdig', 'snel' en 'consequent') die de commissie voorstaat, is echter een integraal inzicht in de historie van een jeugdige een vereiste. Eind 1995 werd een voorstudie verricht naar de mogelijkheden om een informatiesysteem te ontwikkelen dat aan dit vereiste voldeed. Om te beginnen werd dit zogeheten CVS geïmplementeerd in drie (proef)arrondissementen. Op 21 juni 1999 stelde de minister van Justitie het CVS officieel in werking. In de loop van 2000 is het systeem in bijna heel Nederland geoperationaliseerd. Als laatste wordt in het voorjaar van 2001 de regio Rotterdam-Rijnmond erop aangesloten.

Het CVS-JC is een nieuw, aanvullend informatiesysteem dat gaat functioneren *naast* de bestaande bedrijfs(primaire proces-) systemen van de politie, de Raad voor de Kinderbescherming en het Openbaar Ministerie. Het is een keteninformatiesysteem dat de schakels in de keten van elkaars informatie voorziet. Het CVS is een afgeleid systeem, d.w.z. alle informatie komt van de (systemen van) de partners. Het is vooral een beslissingsondersteunend systeem. Iedere keer dat een beslissing over een jeugdige genomen moet worden, kan het CVS geraadpleegd worden om te zien of een kind of jeugdige (*ook een 12-minner*) voor de eerste keer een strafbaar feit pleegt, of dat hij of zij al eerder contact heeft gehad met een van de organisaties. Ook is te zien welke feiten iemand heeft gepleegd en welke acties daarop zijn ondernomen. Het zal dan dus niet meer kunnen gebeuren dat een jeugdige die (bijvoorbeeld elders in Nederland) al een hele serie delicten op zijn kerfstok heeft, aan de politie kan wijsmaken dat het om een eerste vergrijp gaat.

In hoeverre verschilt het aantal jeugdige verdachten per bevolkingsgroep? Uit de staat blijkt dat het aantal buiten Nederland geboren in Nederland woonachtige verdachten (dus exclusief verdachten die buiten Nederland wonen of een onbekend woon- of verblijfadres hebben) per 1.000 jongeren bij elk(e) onderscheiden (categorie) geboorteland hoger ligt dan bij de in Nederland geboren.

Het aantal verdachten per 1.000 West-Europese jongeren is ongeveer even groot als dat onder de in Nederland geboren jongeren, op de voet gevolgd door de in Turkije en de categorie in 'overige' landen geboren. De verdachtenpopulaties onder jeugdigen geboren in de Nederlandse Antillen, Marokko en de rest van Afrika, voormalig Joegoslavië en Oost-Europa, zijn naar verhouding het grootst. Het percentage harde-kernjongeren is het hoogst bij verdachten afkomstig uit Marokko (20%), gevolgd door verdachten van Surinaamse (13%), Antilliaanse (12%) en Turkse herkomst (10%).

Bij de interpretatie van bovengenoemde cijfers dient, meer nog dan bij die van de cijfers in het algemeen, de nodige voorzichtigheid in acht te worden genomen. Wellicht is hier namelijk sprake van bijkomende vertekende factoren: mogelijk bevindt zich onder de verdachten een aantal illegaal hier verblijvende jongeren, alsmede kort (bijvoorbeeld op toeristenvisum) in Nederland verblijvende jongeren.

Cijfers op basis van self-report (SCP)

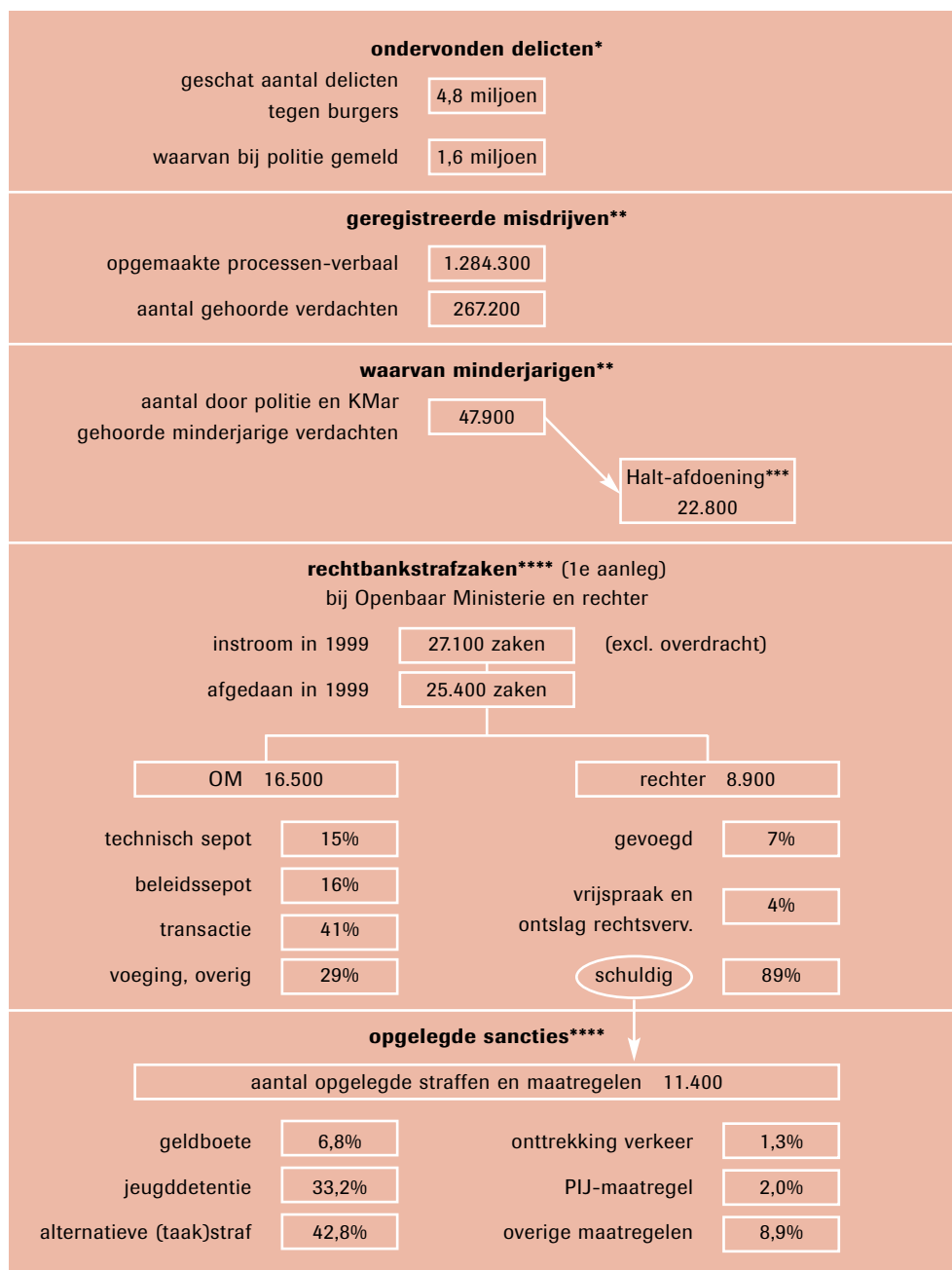
Uit het zelfrapportage-onderzoek van het SCP¹²² blijkt dat jongeren behorende tot etnische minderheden zich vaker schuldig maken aan delinquent gedrag dan autochtone Nederlandse jongeren. Jongeren die tot een etnische minderheid behoren, zeggen vaker een geweldsdelict te hebben gepleegd (18%) dan autochtone jongeren (11%) en zeggen ook vaker een vermogensdelict te hebben gepleegd (9% versus 7%). Voor vernielingen werden geen verschillen gemeten. Ruim 14% van de jongeren die tot een etnische minderheid behoren, zegt het afgelopen jaar in aanraking met de politie te zijn geweest wegens een strafbaar feit; onder autochtone jongeren is dat ruim 11%.

6.2 Vervolg en berechting van jeugdigen

Een kind van jonger dan twaalf jaar kan niet strafrechtelijk worden vervolgd, ook al is er sprake van ernstige strafbare feiten. Hij/zij kan wel door de politie worden aangehouden en verhoord maar daarna wordt hij meestal doorverwezen naar een instelling van geestelijke gezondheidszorg of civielrechtelijk onder toezicht gesteld (Bol, 1999). Om in te grijpen bij twaalf-minners die delicten plegen, is de zogeheten Stop-reactie ontworpen, die in veel opzichten lijkt op de Halt-afdoening voor jeugdigen van 12 t/m 17 jaar.¹²³ Landelijke cijfers over de toepassing van Stop ontbreken op dit moment. Wel is bekend dat in het jaar 1999 in totaal 1.631 kinderen onder de twaalf naar Halt zijn verwezen (Jaarrapport Halt, 2000); het is daarbij niet

122 In het Nationaal Scholierenonderzoek wordt het geboorteland-criterium gehanteerd, zoals ook het CBS dat doet (zie voetnoot 121); er is een nadere onderverdeling aangebracht tussen autochtonen, etnische minderheden (Turken, Marokkanen, Surinamer en Antilianen) en overige allochtonen.

123 De Stop-reactie is volgens een zogeheten 'Aanwijzing' van het college van procureurs-generaal geen Halt-afdoening, maar bedoeld als 'een handreiking van het OM aan ouders van kinderen onder de twaalf jaar, die strafbare feiten plegen, ter ondersteuning van hun opvoedende taken'. De inhoud van de Stop-reactie wijkt af van die van Halt: 'Gedacht wordt aan het schrijven van een opstel en aanverwante activiteiten, naast het aanbieden van excuses aan de benadeelde' (aldus de Aanwijzing). Een ander belangrijk verschil tussen Halt en Stop is dat er voorafgaand aan een Halt-project altijd een proces-verbaal moet worden opgemaakt, waar dat bij Stop niet mogelijk is. Maar voor het overige lijkt de inhoud van de Stop-aanwijzing veel op die van de bestaande Halt-aanwijzing. Het zijn ook de bureaus van Halt Nederland, die aan het Stop-beleid invulling en uitvoering geven in een eerste experimenteel jaar, dat op 1 mei 1999 van start is gegaan.

Box 6.2 Afdoeningsmodaliteiten, 1999

* Bron: CBS-slachtofferenquête

*** Bron: Halt-Nederland

Cijfers zijn afgerond.

** Bron: CBS-politiecijfers

**** Bron: CBS-rechtbankstrafzaken

bekend in hoeverre dit in het kader van Stop was, dan wel een 'gewone' Halt-verwijzing betrof.¹²⁴

Wat gebeurt er met minderjarige verdachten (12 jaar en ouder), nadat zij door de politie zijn gehoord? Slechts een kleine minderheid (ongeveer 15%) doorloopt het hele strafproces, tot en met het vonnis van de rechter. Bij de meeste jeugdige verdachten wordt de zaak al veel eerder afgedaan, namelijk ofwel door de politie (rond de 30%), ofwel door het OM (ruim de helft van de binnengekomen zaken).

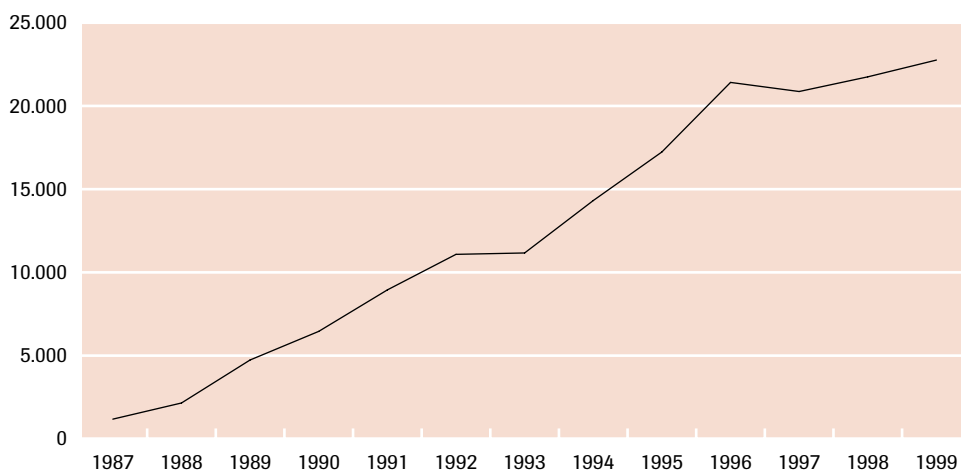
6.2.1 Afdoening op het niveau van de politie

In jeugdzaken van geringe ernst kan de politie volstaan met het vermanen of waarschuwen van de jeugdige en het overdragen van de jeugdige aan de ouders, die – volgens een richtlijn van het college van procureurs-generaal uit 1986 – gevraagd moeten worden naar het politiebureau te komen. Zij worden daar geïnformeerd over het strafbare feit. Het is niet bekend in hoeverre dit ook echt gebeurt. Hoewel deze vorm van seponering niet wettelijk is geregeld, wordt algemeen gesproken van het politiesept. Er wordt geen proces-verbaal opgemaakt; meestal wordt volstaan met een aantekening in de dag- en nachtrapporten van de politie (Bartels, 1995). Landelijke cijfers over de toepassing van het politiesept zijn helaas (nog) niet beschikbaar.

Behalve een politiesept is transactie door de politie mogelijk. Hiervan zijn twee varianten te onderscheiden. De 'echte' politietransactie (art. 74c Sr) is slechts toegelaten bij overtredingen, niet bij misdrijven; bovendien moet de betrokkene 16 jaar of ouder zijn. De andere vorm van transactie is in feite een OM-transactie, die evenwel wordt toegepast op het niveau van de politie, onder toezicht van het OM. Deze kan betrekking hebben op misdrijven gepleegd door meerderjarigen of minderjarigen. Helaas wordt in de statistieken geen onderscheid naar leeftijd gemaakt, zodat het aandeel van de minderjarigen onbekend is.

Een derde vorm van afdoening die de politie bij minder ernstige feiten (bepaalde overtredingen en misdrijven) ter beschikking staat, is doorverwijzing naar een Halt-project (art. 77e Sr). Hoewel dus genoemd in de strafwet, is Halt officieel geen strafrechtelijke vorm van afdoening. Een Halt-project kan bestaan uit het verrichten van taken of werkzaamheden die in relatie staan tot het strafbare feit, ofwel tot algemeen nut, ofwel tot schadeherstel bij benadeelde(n), het vergoeden van de door de jeugdige aangerichte schade of een combinatie van beide. De politie mag maximaal 20 uren 'opleggen'. Voor nadere informatie over Halt zie paragraaf 2.3.2 en tabellen 6.10 t/m 6.13 (bijlage 4).

¹²⁴ Hoewel de Halt-verwijzing niet is bedoeld voor kinderen onder de twaalf jaar, worden zij in de praktijk soms wel doorverwezen, bijvoorbeeld als zij samen met oudere kinderen een delict hebben gepleegd.

Figuur 6.10 Aantal Halt-verwijzingen, 1987-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.10 (bijlage 4).

Bron: Halt Nederland

Halt-afdoeningen

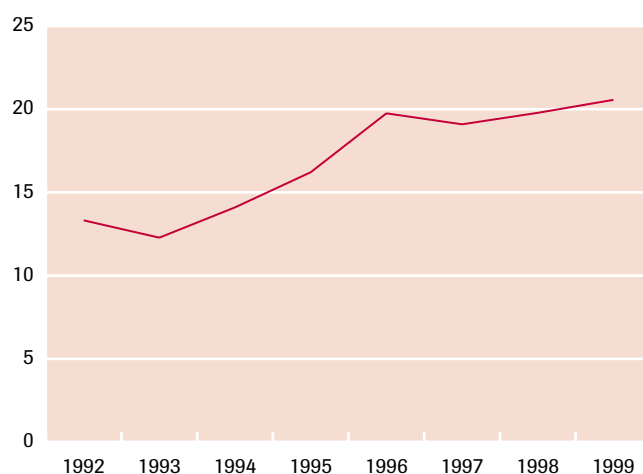
In de loop der jaren is het aantal Halt-verwijzingen sterk toegenomen, van 1.200 in 1987 tot bijna 23.000 in 1999 (figuur 6.10). Werden in 1992 13 op de 1.000 jongeren van 12 t/m 17 jaar naar Halt doorverwezen, in 1999 waren dat er ruim 20 (figuur 6.11).

Er zijn diverse factoren aan te wijzen die invloed hebben gehad op de groei van het aantal Halt-verwijzingen. Voor een belangrijk deel kunnen de ontwikkelingen verklaard worden door de uitbreiding van het aantal delicten waarvoor een Halt-afdoening mogelijk is en een vergroting van de landelijke dekkingsgraad van het aantal Halt-bureaus. Er zijn steeds meer 'Halt-waardige' delicten gekomen (oorspronkelijk werd Halt alleen toegepast bij typische baldadigheidsdelicten). De delictsuitbreiding met winkeldiefstal heeft vooral in 1995 en 1996 een belangrijke rol gespeeld bij de toename van het aantal Halt-afdoeningen.¹²⁵

Daarnaast is mogelijk een effect waarneembaar van het strenger en vroegtijdiger optreden bij jeugdcriminaliteit door politie en justitie, dat vooral de laatste jaren naar voren komt. Hiermee wordt gevolg gegeven aan het beleidsprogramma-Van Montfrans dat als trefwoorden voor dit optreden hanteert: 'vroegtijdig', 'snel' en 'consequent'. In de nieuwe richtlijnen voor de politie wordt aangegeven dat de

¹²⁵ Overigens zal in de loop van 2000 worden bekeken of de feiten genoemd in de Algemene maatregel van bestuur aanwijzing Halt-feiten, verder zullen worden uitgebreid met meer (lees: zwaardere) delictvormen.

Figuur 6.11 Aantal Halt-verwijzingen per 1.000 jongeren van 12 t/m 17 jaar, 1992-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.11 (bijlage 4).

Bron: Halt Nederland

politie jongeren alleen bij heel lichte delicten (bagatelzaken) moet waarschuwen en voor het overige direct tot Halt-verwijzing moet overgaan. Bovendien mag maar één keer met een waarschuwing worden volstaan, de tweede keer dient zonder meer door te worden verwezen naar Halt.

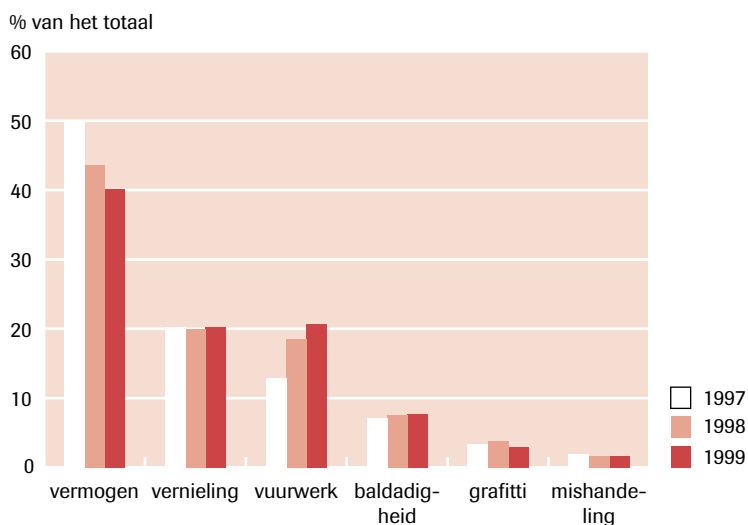
Het profiel van Halt-cliënten

Onder de cliënten van Halt vormen jongens de meerderheid: vier op de vijf cliënten zijn jongens. De meeste cliënten zijn 13-15 jaar. Daar is de afgelopen jaren niet veel verandering in gekomen. Verschillen zijn er wel met betrekking tot de gepleegde delicten (zie figuur 6.12). In 1997 had bijna de helft van de afdoeningen betrekking op een vermogensdelict (veelal winkeldiefstal). In 1999 is dat aandeel gedaald tot 40%. Een forse toename is daarentegen te zien bij de vuurwerkdelicten (zie uitgebreider in Jaarboek DPJS).

Figuur 6.13 laat zien dat naar aanleiding van een vernieling veel vaker naar Halt wordt verwezen dan naar aanleiding van een mishandeling. Als de verdeling jongens-meisjes bij Halt-cliënten wordt vergeleken met die bij gehoorde verdachten in het algemeen, blijkt dat meisjes relatief vaak bij Halt terechtkomen.

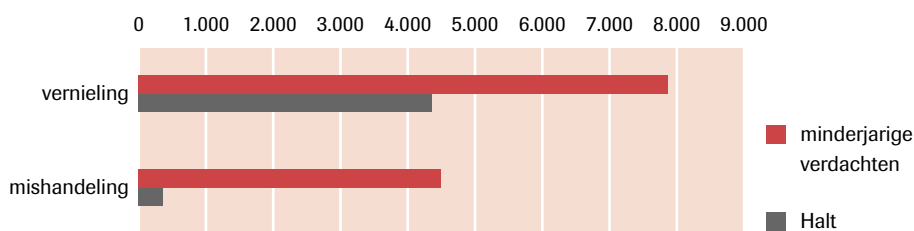
De vierde en laatste mogelijkheid voor de politie is, dat zij proces-verbaal opmaakt en dit inzendt naar het Openbaar Ministerie. Wat op dat niveau vervolgens de mogelijkheden zijn en in hoeverre die worden toegepast, komt aan de orde in paragraaf 6.2.2.

Figuur 6.12 Aantal Halt-verwijzingen naar delicttypen (aandeel in totaal), 1997-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.12 (bijlage 4).
Bron: Halt Nederland

Figuur 6.13 Halt-cliënten vergeleken met minderjarige verdachten bij politie voor een tweetal delicten, 1999

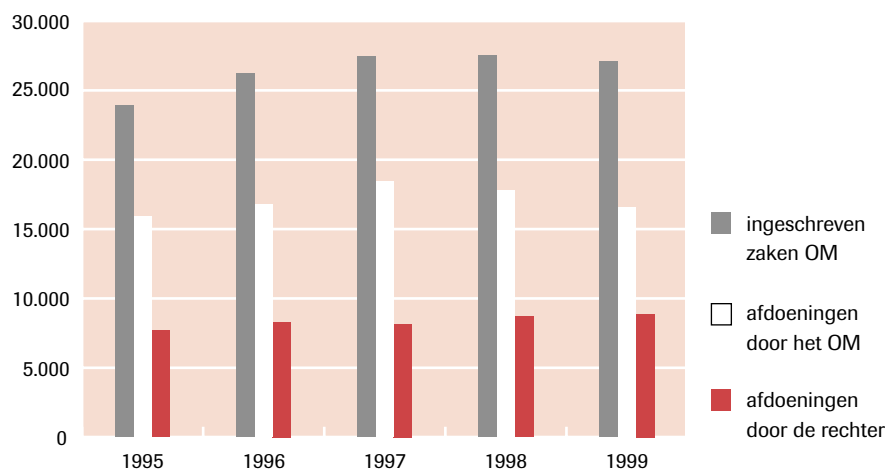

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.13 (bijlage 4).
Bron: jaarboek DPJS, 2000 / Halt Nederland en CBS

6.2.2 Instroom en afdoeningen door OM

In figuur 6.14 staat het volume van de instroom van jeugdzaken bij het OM afgebeeld, naast dat van de afdoeningen door het OM, voor de periode 1995-1999. Sinds 1995 is het aantal jeugdstrafzaken betreffende geweldsmisdrijven geleidelijk gestegen van 4.444 in 1995 (18,6% van het totale aantal zaken) naar 6.099 in 1999 (22,5%). Strafzaken betreffende vermogensmisdrijven nemen iets af (in vijf jaar tijd van 12.659 naar 11.684), maar ook in 1999 gaat het in 43,2% van alle ingeschreven

Figuur 6.14 Instroom en afdoeningen van rechtbankstrafzaken voor minderjarigen, 1995-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.14 (bijlage 4).

Bron: CBS

strafzaken nog om een vermogensmisdrijf (in 1995 was dit 53%). Zie ook tabellen 6.15 en 6.16 (bijlage 4).

Bij de ingeschreven jeugdzaken gaat het de afgelopen jaren zowel bij de jongens als bij de meisjes in iets meer dan 20% van de gevallen om een geweldsmisdrijf. De vermogensmisdrijven komen het meest voor: bij jongens ruim 50%, bij meisjes 55%. De categorie vernieling en openbare orde en gezag haalt bij de jongens bijna 15% en bij de meisjes ruim 10%.

Van het totale aantal afdoeningen op OM-niveau is het aandeel van de minderjarigen de laatste jaren stijgend. Was het in 1995 iets meer dan 10%, in 1999 ging het al in de richting van de 15% van alle OM-afdoeningen.

Afdoeningvarianten OM

In ons strafrechtssysteem kan ook het OM seponeren. Er wordt onderscheid gemaakt tussen *technische sepot*s en *beleidssepot*s. Het beleidssepot is nader onder te verdelen in het *voorwaardelijk sepot*, het *onvoorwaardelijk sepot* en het zogeheten *'kale'* sepot. Van alle zaken die in 1999 op OM-niveau werden afgedaan, gebeurde dat in 30,5% van de zaken door middel van een sepot. Voor een cijfermatig overzicht zie tabel 6.17 (bijlage 4) Daar is ook te zien dat 44% van de door het OM afgedane zaken in 1999 werd afgedaan door middel van een *transactie*, en dat de afgelopen vijf jaar tegenover een afname van het aantal sepot's een toename van het aantal transacties staat.

Bij de transactie (art. 74 Sr) kan de officier van justitie kiezen uit diverse mogelijkheden, waarvan de voornaamste zijn:

- betaling geldsom (maximaal f 5000);
- schadevergoeding;
- alternatieve sanctie (maximaal 40 uren);
- reclasseringsbegeleiding (maximaal 6 maanden).

Als het OM niet seponereert of transigeert, volgt een dagvaarding.

6.2.3 Afdoening door rechter

In figuur 6.14 is ook voor de rechterlijke afdoening de ontwikkeling vanaf 1995 weergegeven. Sinds 1995 is het aantal rechterlijke afdoeningen wegens geweldsmisdrijven gestegen van 1.964 in 1995 (25,6% van het totale aantal door de rechter afgedane zaken) naar 2.619 in 1999 (29,5%). Afdoeningen met betrekking tot vermogensmisdrijven nemen relatief gezien af; in 1999 ging het in 41,4 % van alle door de rechter afgedane strafzaken om een vermogensmisdrijf, in 1995 was dit nog 51,9%. Opmerkelijk is de toename van het aantal rechterlijke afdoeningen in de categorie 'vernietiging en openbare orde'. Van 1.329 in 1995 (17,3% van het totale aantal rechterlijke afdoeningen) lopen de cijfers geleidelijk op tot 2.018 in 1999 (22,8%). Zie ook de tabellen 6.18 t/m 6.21 (bijlage 4).

*Overzicht van jeugdsancties en hun toepassing*¹²⁶

Voor een overzicht van rechterlijke afdoeningen naar sanctie: zie tabel 6.21. In 1995 is het jeugdstrafrecht herzien (wet van 1 september). Zowel in het materiële als in het formele jeugdstrafrecht is een aantal wijzigingen doorgevoerd, die waarschijnlijk direct dan wel indirect een forse invloed hebben doen gelden op de afdoeningscijfers. Schommelingen in de cijfers rond het jaar 1995 moeten in dat licht worden gezien. Een belangrijke verandering is de samenvoeging van twee vrijheidsstraffen: de tuchtschool- en arreststraf zijn vervangen door de jeugd-detentie, met bovendien aanzienlijk hogere strafmaxima. Ook op het gebied van de maatregelen zijn twee vrijheidsbenemende sancties samengevoegd: de voormalige jeugd-tbs en de plaatsing in een inrichting voor bijzondere behandeling (pibb) zijn vervangen door Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen, de zogeheten PIJ-maatregel.¹²⁷

¹²⁶ De bijkomende straffen (verbeurdverklaring en ontzegging van de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen) blijven hier buiten beschouwing. Hetzelfde geldt voor de strafrechtelijke maatregelen onttrekking aan het verkeer, ontneming wederrechtelijk verkregen voordeel en betaling van een geldsom ten behoeve van het slachtoffer.

¹²⁷ Voor een nadere beschrijving van de inhoud van de huidige sancties zie paragraaf 2.3.2. Voor een uitgebreide evaluatie van het herziene jeugdstrafrecht zie Kruissink en Verwers (2001).

De kinderrechter heeft sinds 1995 de keus uit twee hoofdstraffen (art. 77h Sr):

- jeugddetentie (bij jeugdigen onder de 16: maximaal 12 maanden; bij 16- en 17-jarigen maximaal 24 maanden);
- geldboete (maximaal f 5000).

In plaats van een hoofdstraf kunnen een of meer van de volgende alternatieve sancties worden opgelegd (art. 77h Sr):

- onbetaalde arbeid ten algemenen nutte (maximaal 200 uren);
- arbeid tot herstel van de door het strafbare feit aangerichte schade (maximaal 200 uren);¹²⁸
- het volgen van een leerproject (maximaal 200 uren).¹²⁹

Omvang en ontwikkeling vrijheidsstraf/jeugddetentie

In de periode 1995-1999 krijgen jaarlijks tussen de 60 en de 80 jongeren door de kinderrechter op grond van het jeugdstrafrecht een (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraf opgelegd (zie tabel 6.23, bijlage 4).

In de periode 1995-1999 is zowel het aantal straffen van minder dan een maand als de straffen van zes maanden of langer toegenomen (figuur 6.15). Sinds 1995 worden – vergeleken met de voorgaande jaren – naar verhouding minder jeugdigen op grond van het algemene strafrecht berecht (zie tabel 6.22, bijlage 4). Dit is wellicht te verklaren is uit het feit dat in september 1995 de strafmaxima van het jeugdstrafrecht aanzienlijk zijn verhoogd. Sindsdien was het niet meer nodig om voor 16- en 17-jarige plegers van (zeer) zware misdrijven uit te wijken naar het algemene strafrecht. Voor aspecten van de tenuitvoerlegging zie paragraaf 6.3.2.

Omvang en ontwikkeling geldboete

In de periode 1995-1999 krijgen jaarlijks gemiddeld ruim 800 minderjarigen door de kinderrechter een geldboete opgelegd. De hoogte varieert van f 50 tot f 5.000. Meestal gaat het om bedragen tussen f 100 en f 500. Zie tabel 6.24 (bijlage 4). Voor aspecten van de tenuitvoerlegging zie paragraaf 6.3.4.

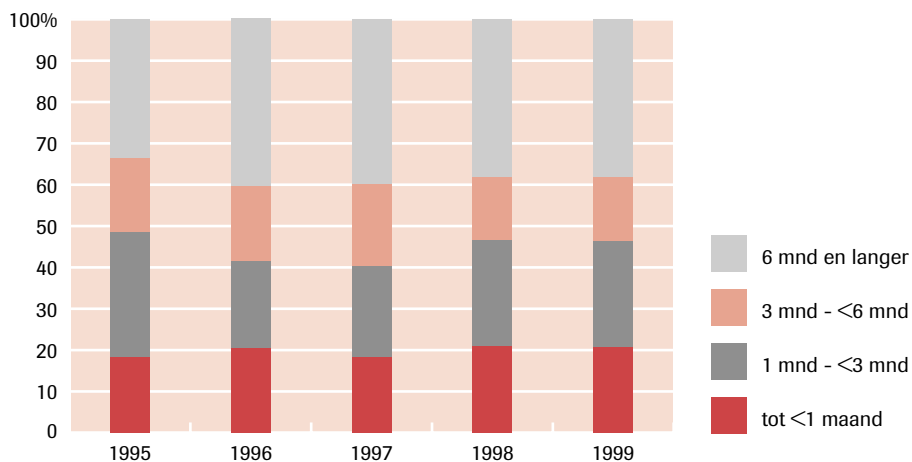
Omvang en ontwikkeling alternatieve sancties ('taakstraffen')

In 1983 is voor het eerst op een schaal van enige betekenis geëxperimenteerd met alternatieve sancties voor strafrechtelijk minderjarigen. Dit gebeurde in zes arrondissementen. Zie voor de cijfermatige ontwikkeling sindsdien tabel 6.33 (bijlage 4). Met de invoering van het nieuwe jeugdstrafrecht in 1995 heeft deze sanctie een wettelijke basis gekregen. In plaats van elke voorgenomen hoofdstraf

128 Deze beide eerstgenoemde alternatieve sancties worden meestal werkstraffen genoemd, terwijl bij deelname aan een leerproject veelal wordt gesproken van een leerstraf. Naar analogie van het algemene strafrecht worden werk- en leerstraffen samen vaak aangeduid als taakstraffen.

129 Indien een combinatie van alternatieve sancties wordt opgelegd, bedraagt het maximum 240 uren.

Figuur 6.15 Afdoeningen door de rechter van rechtbankstrafzaken met minderjarige verdachten, waarbij een (geheel of gedeeltelijk) onvoorwaardelijke gevangenisstraf is opgelegd, naar de duur van het onvoorwaardelijke deel, 1995-1999

Zie ook tabel 6.23 (bijlage 4).

Bron: CBS

(bijvoorbeeld boete of jeugddetentie) kan een werkstraf of een leerstraf worden toegepast.¹³⁰

Waar de officier van justitie slechts alternatieve sancties mag opleggen tot een maximum van 40 uren, is het de rechter toegestaan om tot 200, soms zelfs 240 uren te gaan. In het jaar 1998 werd 52% van alle alternatieve sancties opgelegd door de rechter. Afgezien van Halt-afdoeningen vormen zij ten aanzien van minderjarigen inmiddels de meest opgelegde sanctie. Voor aspecten van de tenuitvoerlegging zie paragraaf 6.3.3.

Omvang en ontwikkeling vrijheidsbenemende maatregel

Met de inwerkingtreding van het nieuwe jeugdstrafrecht in 1995 is er nog slechts één vrijheidsbenemende strafrechtelijke maatregel voor minderjarigen, namelijk de plaatsing in een inrichting voor jeugdigen, inmiddels bekend als de PIJ-maatregel. Deze bedraagt maximaal 2 jaar. Verlenging is mogelijk met maximaal 2, soms 4 jaar. Vanaf 1996 neemt het aantal PIJ-maatregelen toe (van 181 in 1996 naar 224 in 1999). Zie voor een overzicht van de cijfermatige ontwikkeling 6.21 (bijlage 4). Voor aspecten van de tenuitvoerlegging zie paragraaf 6.3.2.

¹³⁰ Dit in tegenstelling tot de taakstraf voor meerderjarigen die alleen een voorgenomen vrijheidsstraf tot en met zes maanden kan vervangen.

Box 6.3 Moeilijke jeugd

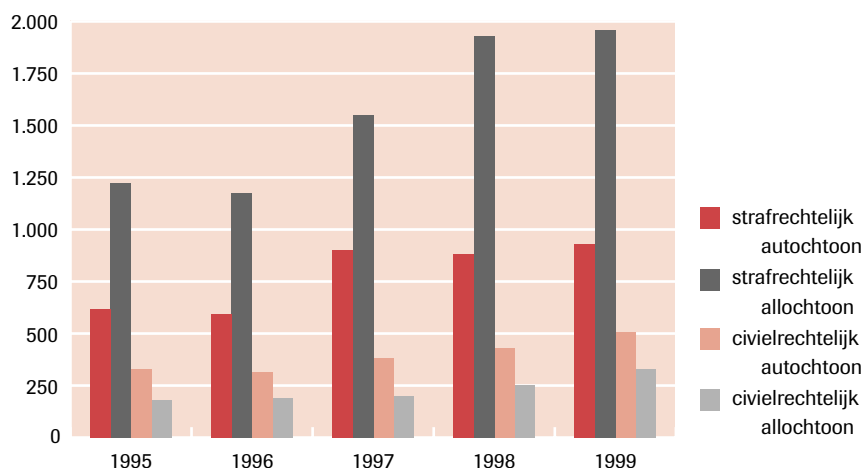
Kinderen die al vanaf zeer jonge leeftijd crimineel gedrag vertonen, ontwikkelen zich doorgaans tot ernstiger delinquenten dan jongeren die pas later beginnen. Zij plegen niet alleen ernstiger delicten, maar zij plegen er ook meer, en van meer uiteenlopende aard. Dit is te lezen in een rapport van het WODC (Van der Heiden-Attema en Bol, 2000). Onderzoek naar de achtergronden van jeugdcriminaliteit richt zich tegenwoordig vaak op zogeheten risicofactoren, en ook in dit rapport staan zij centraal. Als tegenhangers van risicofactoren worden protectieve factoren onderscheiden; die beschermen juist tegen het ontstaan van delinquentie. De onderzoekers bekeken de relatie tussen de aanwezigheid van risico- en protectieve factoren en de ontwikkeling van delinquent gedrag bij een groep 'moeilijke' kinderen. Het gaat om kinderen van tien jaar en ouder, die in het jaar 1993 wegens gedrags- en andere problemen waren doorverwezen naar een bureau voor jeugdwelzijnzorg. Op drie niveaus werden risicofactoren in kaart gebracht: het individuele niveau, het gezinsniveau en het niveau van school en leeftijdgenoten. Het blijkt dat de ontwikkeling van delinquent gedrag niet samenhangt met het aantal aanwezige risicofactoren, maar dat vooral bepaalde risicofactoren op individueel niveau en het niveau van school en vrienden

een rol spelen bij het ontstaan van delinquent gedrag. Ook de ernst van het criminele gedrag hangt met deze zelfde risicofactoren samen. De invloed van factoren op gezinsniveau lijkt vooral indirect te zijn: kinderen die te maken hebben met ongunstige gezinsomstandigheden vervallen veelal niet direct tot delinquent gedrag, maar zijn als gevolg van die omstandigheden waarschijnlijk kwetsbaarder voor de ontwikkeling van risicofactoren op het niveau van school en leeftijdgenoten, zoals bijvoorbeeld een neiging tot de keuze van 'verkeerde' vrienden, spijbelen en een geringe schoolmotivatie. Van gunstige gezinsomstandigheden lijkt een protectieve werking uit te gaan: jongeren met een solide gezinsachtergrond die niettemin crimineel gedrag vertonen, stoppen daar eerder weer mee dan jongeren afkomstig uit probleemgezinnen. Wat de aard van het delinquent gedrag betreft, blijkt dat er geen factoren kunnen worden aangewezen die specifiek samenhangen met bijvoorbeeld vermogensdelicten of verkeersdelicten. Maar plegers van ernstige geweldsdelicten vormen wel een klasse apart. Hun gedrag lijkt vooral samen te hangen met genetische factoren en opvoedingsomstandigheden. Velen van hen zijn door hun ouders mishandeld en/of misbruikt; ouders die in hun eigen jeugd ook vaak mishandeld of misbruikt waren.

Combinaties van opgelegde straffen en maatregelen

De wet laat een aantal combinatiemogelijkheden toe (artt. 77g, 77h, en 77x Sr). Een overzicht van combinaties van opgelegde *jeugdsancties* is helaas niet beschikbaar. Wel is bekend welke combinaties van straffen en maatregelen in de periode 1995-1999 op basis van het *algemene* strafrecht aan minderjarigen en jong-volwassenen werden opgelegd. Zie hiervoor tabel 6.25 (bijlage 4).

Figuur 6.16 Strafrechtelijke en civielrechtelijke instroom in justitiële jeugdinrichtingen; autochtonen en allochtonen, 1995-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.29 (bijlage 4).

Bron: DJI

6.3 Tenuitvoerlegging van sancties bij jeugdigen

Nadat door het OM een voorwaarde is gesteld of door de rechter een straf en/of maatregel is opgelegd, volgt de fase van de tenuitvoerlegging. In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de tenuitvoerlegging van de meest opgelegde sancties en maatregelen.

Vrijheidsbenemende straffen en maatregelen worden ten uitvoer gelegd in justitiële jeugdinrichtingen. In die inrichtingen verblijven ook nog jongeren op andere titels, bijvoorbeeld in voorlopige hechtenis (zie tabel 6.26, bijlage 4) of omdat zij uit huis geplaatst zijn in het kader van een civielrechtelijke maatregel van kinderbescherming. Alvorens over te gaan tot het bespreken van de toewijzing (per sanctie) aan een bepaald type inrichting, wordt besproken welke ontwikkelingen zich de afgelopen jaren in de populaties van de inrichtingen aldaar hebben voorgedaan.

6.3.1 De populatie van justitiële jeugdinrichtingen

De 25 justitiële jeugdinrichtingen in ons land worden onderscheiden in twee soorten, te weten opvanginrichtingen (beschikbare capaciteit in 1999: 595 plaatsen) en behandelinrichtingen (beschikbare capaciteit in 1999: 970 plaatsen).

In het begin van de jaren negentig kwam ongeveer 40% van de jeugdigen via een strafrechtelijke maatregel in een inrichting terecht, tegen 60% via een civielrechtelijke

Staat 6.5 Gemiddelde capaciteit en bezetting in opvanginrichtingen, 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999
	(aantal plaatsen)				
beschikbare capaciteit	347	409	450	585	595
bezetting	341	395	434	557	588
voorlopige hechtenis	74%	70%	67%	62%	64%
vrijheidsstraf	9%	11%	14%	15%	13%
strafrechtelijke maatregel	6%	8%	9%	12%	14%
ots, voogdij of voortgezette hulpverlening	11%	11%	10%	11%	9%
bezette plaatsen per 100.000 strafrechtelijk minderjarigen in de bevolking	31	36	40	51	53
	(dagen)				
gemiddelde verblijfsduur	68	80	72	71	73

Bron: DJI

lijke maatregel. Aan het eind van de jaren negentig is die verhouding precies omgekeerd (tabellen 6.26 t/m 6.28, bijlage 4).

De instroom in justitiële jeugdinrichtingen (opvang- en behandelinrichtingen samen) voor de periode 1995-1999 is weergegeven in figuur 6.16. In de figuur is tevens de verdeling naar etnische herkomst weergegeven. Opmerkelijk is dat bij de strafrechtelijk geplaatsten, jongeren van allochtone herkomst sterk zijn oververtegenwoordigd.¹³¹

De verdeling van de bevolking van de justitiële jeugdinrichtingen naar geslacht vertoont in de loop der jaren een stabiel beeld. In de opvanginrichtingen bestaat de gemiddelde bezetting in 1999 voor 10% uit meisjes; in de behandelinrichtingen is dit 29%. Overigens verblijft veruit het grootste deel van de meisjes in justitiële jeugdinrichtingen op civiele titel.

Daarmee in overeenstemming is de constatering in het jaarboek 1999 (DPJS), dat bestond de groep strafrechtelijk geplaatsten in 1998 voor ruim 95% uit jongens bestond. Ruim de helft van de geplaatste jongeren was op het moment van plaatsing 16 of 17 jaar oud; een kwart was 14 of 15 jaar en slechts een klein deel 12 of 13 jaar. Het merendeel van de strafrechtelijk geplaatste jongeren is van niet-Nederlandse afkomst: bijna een kwart heeft een Marokkaanse achtergrond, ongeveer een op de zeven een Surinaamse achtergrond.

131 Als de jongere zelf of een van zijn biologische ouders in het buitenland is geboren, wordt de jongere als allochtoon geregistreerd. Deze definitie is dus anders dan die van het CBS (zie voetnoot 121).

Staat 6.6 Gemiddelde capaciteit en bezetting in behandelinrichtingen, 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999
	(aantal plaatsen)				
beschikbare capaciteit	573	655	777	829	970
bezetting	554	630	746	781	912
strafrechtelijke maatregel	26%	29%	35%	37%	37%
civielrechtelijke maatregel en voortgezette hulpverlening*	74%	71%	65%	63%	63%
bezette plaatsen per 100.000 strafrechtelijk minderjarigen in de bevolking	51	58	68	71	82
	(dagen)				
gemiddelde verblijfsduur	388	424	379	375	354

* Voortgezette hulpverlening voor meerderjarige na beëindiging van de civiele kindermaatregel (meestal ondertoezichtstelling). Dit is op beperkte schaal mogelijk op verzoek van de jeugdige, in overleg met de inrichting en na toestemming van de minister van Justitie.

Bron: DJI

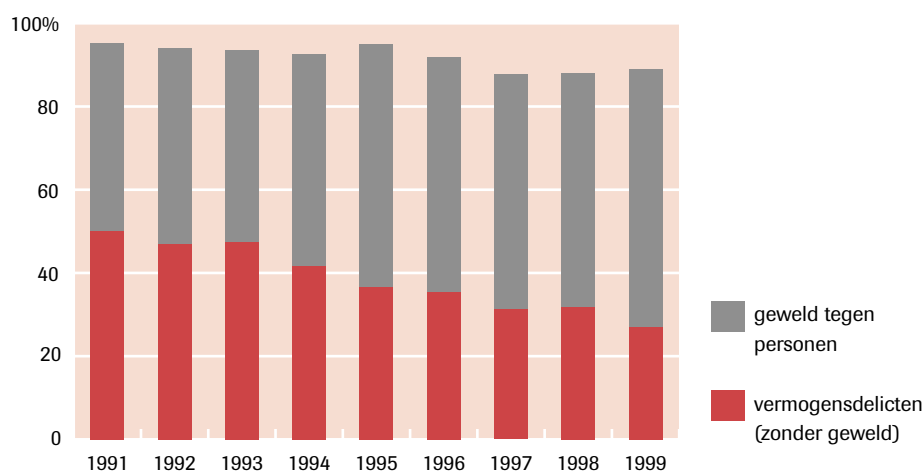
Opvanginrichtingen

Uit staat 6.5 blijkt dat de bevolking van de opvanginrichtingen voor het grootste deel bestaat uit voorlopig gehechten (64% in 1999), dat 13% van de populatie is veroordeeld tot een vrijheidsstraf en 14% tot een strafrechtelijke maatregel. Slechts een kleine minderheid (9%) van de populatie in de opvanginrichtingen zit daar voor crisisopvang in afwachting van of in het kader van een ondertoezichtstelling, voorgedij of voortgezette hulpverlening. Een deel van de capaciteit wordt bezet door meerderjarigen (16% in 1999). Hoewel de capaciteitsbehoefte al jaren groter is dan de beschikbare capaciteit, wordt de beschikbare capaciteit niet altijd volledig bezet. Voor een overzicht van de ontwikkelingen in de periode 1990-1999 zie tabel 6.27 (bijlage 4).

Behandelinrichtingen

Staat 6.6 laat zien dat de justitiële behandelinrichtingen steeds meer gebruikt worden voor de tenuitvoerlegging van strafrechtelijke maatregelen: in 1995 nog maar voor 26%, in 1999 voor 37%. De stijging van het aantal opgelegde strafrechtelijke maatregelen is hiervan de oorzaak. Evenals in de opvanginrichtingen wordt ook een deel van de behandelinrichtingen bevolkt door meerderjarigen (22%). De hoofdoorzaak is dat strafrechtelijke maatregelen kunnen voortduren tot na het achttiende levensjaar. Een klein deel van deze groep bestaat uit personen die vrijwillig kiezen voor een verlengd verblijf. Voor een overzicht van de ontwikkelingen in de periode 1990-1999 zie tabel 6.28 (bijlage 4). Een uitvoerige beschrijving van de

Figuur 6.17 Aandeel (in %) van vermogens- en geweldsdelicten onder jongeren in voorlopige hechtenis, 1991-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.30 (bijlage 4).

Bron: Jaarboek DPJS 2000 / DJI

populatie en werkwijze van justitiële behandelinrichtingen is te vinden bij Boendermaker (1999).

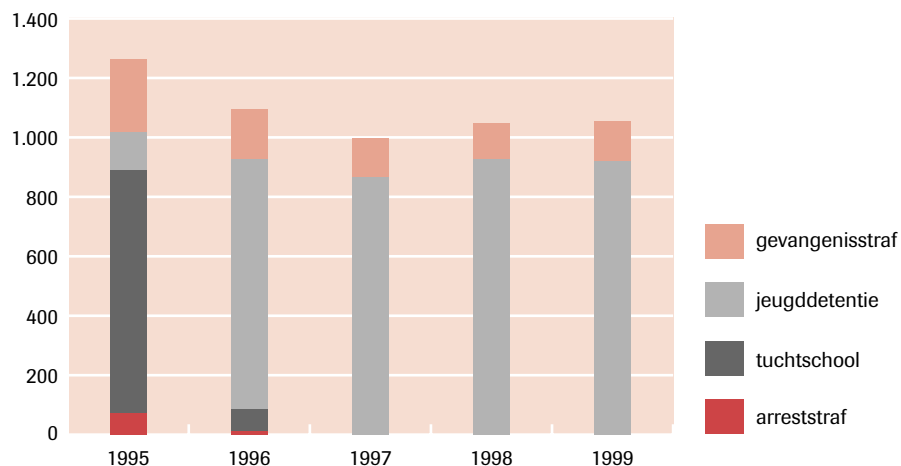
6.3.2 Voorlopige hechtenis en vrijheidsbenemende straffen en maatregelen

Voorlopige hechtenis

Een van een ernstig strafbaar feit verdachte minderjarige bij wie de officier van justitie een reële kans op herhaling of op onttrekking aan het strafproces aanwezig acht, kan voorlopig worden gehecht (zie paragraaf 2.2.1). De periode die in voorlopige hechtenis is doorgebracht, wordt doorgaans afgetrokken van de totale detentieperiode. Elke door de kinderrechter geschikt geachte plaats kan in principe dienen als plaats voor voorlopige hechtenis. In de meeste gevallen echter wordt zij ondergaan in een rijksinrichting voor opvang; in de overige gevallen in een particulier opvangtehuis, of elders. Bij wijze van uitzondering kan een jeugdige in bewaring worden gesteld in de woning van zijn ouders of voogd. Nieuwe vormen van tenuitvoerlegging zijn elektronisch huisarrest en nachtdetentie.

Ruim de helft van de jongeren in voorlopige hechtenis wordt verdacht van een geweldsdelict (in 1999: 62%). Steeds minder jongeren worden voorlopig gehecht naar aanleiding van een vermogensdelict (van ruim 50% in 1991 naar 27% in 1999). In figuur 6.17 is de ontwikkeling sinds 1991 weergegeven.

Figuur 6.18 Tenuitvoerlegging onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen minderjarigen, 1995-1999*

* 1999: voorlopig cijfer

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.31 (bijlage 4).

Bron: DJI

Figuur 6.19 Lopende strafrechtelijke maatregelen minderjarigen, 1995-1999

NB: vanaf 1 september 1995 wordt alleen nog de PIJ-maatregel (plaatsing in justitiële inrichting) opgelegd.

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.32 (bijlage 4).

Bron: DJI

Jeugddetentie

Met de inwerkingtreding van het nieuwe jeugdstrafrecht in 1995 zijn de voormalige tuchtschoolstraf en arreststraf vervangen door de jeugddetentie. In figuur 6.18 is te zien hoe de hoeveelheid en onderlinge verhouding van de vrijheidsbenemende straffen zich sinds 1995 heeft ontwikkeld.¹³²

Plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (PIJ)

Sinds de inwerkingtreding van het nieuwe jeugdstrafrecht in 1995 is er ook nog slechts één strafrechtelijke maatregel voor minderjarigen, namelijk de PIJ-maatregel. Vanaf 1996 neemt het aandeel PIJ-maatregelen in het totaal van lopende maatregelen dan ook fors toe, bij een relatieve afname van de plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling en de jeugd-tbs die zijn aan te merken als (bijna) uitgestorven (figuur 3.19).

6.3.3 *Alternatieve sanctie / taakstraf*¹³³

Nadat een alternatieve sanctie is opgelegd, wordt deze door het OM aangemeld bij de Raad voor de Kinderbescherming. Deze draagt zorg voor de coördinatie en de begeleiding van de alternatieve sanctie.

Figuur 6.20 laat de stormachtige ontwikkeling van het aantal gestarte alternatieve sancties zien; in 1999 zijn het er meer dan 11.000. Aanvankelijk werd slechts sporadisch een leerstraf opgelegd, maar vanaf 1987 groeit het aandeel leerstraffen aanzienlijk. *Onbetaalde arbeid ten algemene nutte* wordt uitgevoerd bij niet-commerciële organisaties, zoals stichtingen of gemeentelijke instellingen, en kunnen bijvoorbeeld worden ingevuld door arbeid in een spoelkeuken of bosarbeid. *Leerstraffen* die in alle arrondissementen worden toegepast, zijn 'slachtoffer in beeld', 'seksuele vorming' en 'training sociale vaardigheden'.¹³⁴ Daarnaast zijn er leerstraffen die in een of enkele arrondissementen worden gebruikt.¹³⁵

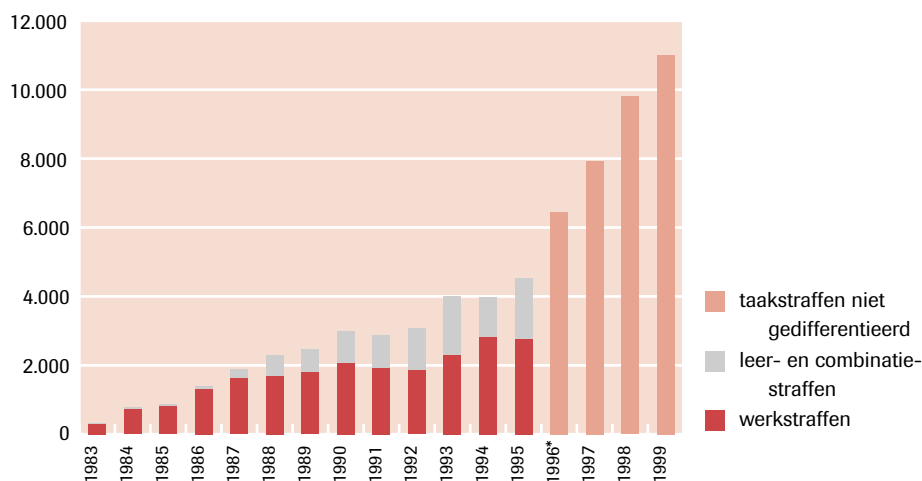
Een alternatieve sanctie kan mislukken, bijvoorbeeld doordat de minderjarige zich niet aan de afspraken houdt. Volgens een dossieronderzoek uit 1994 onder 200 jongeren (Blees en Brouwers, 1996), krijgt bijna de helft van de minderjarigen dan

132 In figuur 6.18 staan ook gevangenisstraffen afgebeeld; het gros daarvan wordt opgelegd aan (jong-) volwassenen op grond van het *algemene* strafrecht.

133 Met ingang van 2 februari 2001 is een nieuwe wet op de taakstraffen in werking getreden. Hierin wordt óók ten aanzien van minderjarigen de term 'taakstraf' gehanteerd.

134 'Slachtoffer in beeld': vijf sessies van 2,5 uur met als doel het inzicht te vergroten in de gevolgen van crimineel gedrag voor slachtoffers. 'Seksuele vorming': tien sessies van 1,5 uur met voorlichting en bewustwording, gericht op het voorkomen van recidive van seksuele delicten. 'Training sociale vaardigheden': acht sessies van 1,5 uur waarin sociale vaardigheden worden aangeleerd, gericht op het vergroten van zelfredzaamheid.

135 Zoals het DTC (dagtrainingscentrum), Cashba en de Kwartaal cursus. Deze leerstraffen (drie maanden fulltime) zijn gericht op arbeidstoeleiding en het aanleren van arbeids- en sociale vaardigheden.

Figuur 6.20 Ontwikkeling gestarte taakstraffen minderjarigen, 1983-1999

* Door een wijziging in de registratie zijn de aantallen vanaf 1996 niet vergelijkbaar met de jaren daarvoor. Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.33 (bijlage 4).

Bron: DPJS

een voorwaardelijke straf en iets meer dan een kwart een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf.

Van de in 1998 door minderjarigen gestarte alternatieve sancties is 83% geslaagd, dat wil zeggen gestart en volgens plan voltooid (Jaarboek DPJS). Dat is een afname vergeleken met voorgaande jaren; volgens Blees en Brouwers (1996) slaagde in 1995 nog 87%, in 1990 zelfs 89%.

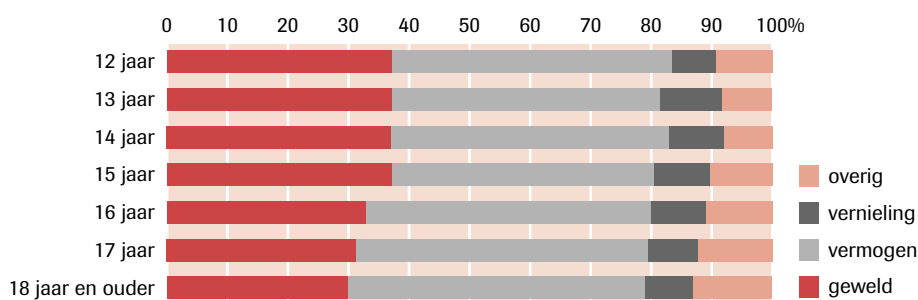
Profiel taakgestraften

Uit genoemd onderzoek van Blees en Brouwers (1996) komt het volgende profiel van de taakgestrafte minderjarige naar voren:

- 94% is jongen;
- de gemiddelde leeftijd is ruim 15 jaar ten tijde van het (laatst) gepleegde delict;
- 94% woont bij (een van) de ouders;
- 75% is schoolgaand;
- 53% volgt voorbereidend beroepsonderwijs;
- 49% is van Nederlandse origine;
- 45% is reeds eerder met justitie in aanraking geweest (en krijgt niettemin opnieuw een alternatieve sanctie opgelegd).

Het gegeven dat 'slechts' de helft van de taakgestrafte jongeren van Nederlandse origine is, onderstreept nog eens de relatieve oververtegenwoordiging van allochtone jongeren in de justitiële jeugdinrichtingen: immers, maar liefst twee van de drie gedetineerden.

Figuur 6.21 Verdeling alternatieve sancties naar delicttype, per leeftijdscategorie, in %*, 1999

* Met name de leeftijdscategorie 12-jarigen is klein (n=34).
 Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.34 (bijlage 4).
 Bron: Raad voor de Kinderbescherming (Jaarboek DPJS, 2000)

Jongens met een alternatieve sanctie zijn volgens het jaarboek van DPJS (1999) nog veruit in de meerderheid (88%), maar vergeleken bij het onderzoek van Blees en Brouwers is het aandeel van de meisjes groter geworden. De meeste gestraften zijn ook in 1998 15 jaar of ouder; de meisjes zijn naar verhouding iets jonger dan de jongens. Onder taakgestraften komen vermogensdelicten het meeste voor (47%), gevolgd door geweldsdelicten (34%) en vernieling (9%). Uit figuur 6.21 komt naar voren dat het aandeel van de geweldsdelicten onder de taakgestraften met het stijgen van de leeftijd afneemt.

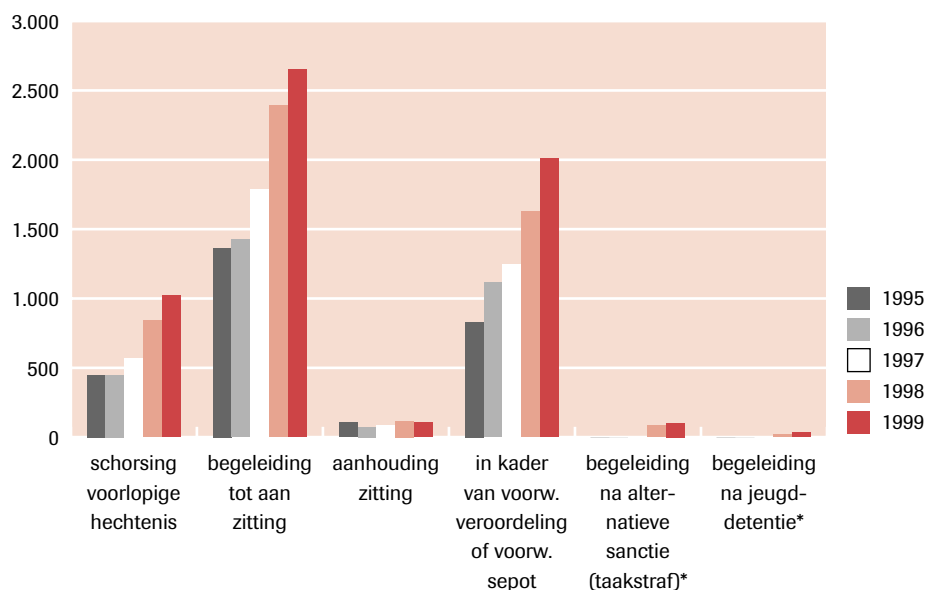
6.3.4 Geldboete

In de gegevens over inning van geldboetes kan geen onderscheid worden gemaakt naar misdrijven en overtredingen.

Sinds eind 1994 wordt de inning van de door de rechter opgelegde boetes verzorgd door het Centraal Justitieel Incasso Bureau (CJIB). Het aantal in 1998 aan het CJIB ter inning overgedragen boetes aan minderjarigen bedroeg 3.631; in 1997 waren het er 4.047. In 1998 heeft het CJIB 4.035 geldboetes van minderjarigen afgedaan; 66% hiervan eindigde door betaling. Bij 2% van de afgedane boetes werd de vervangende hechtenis uitgezet (= 64 gevallen).

6.3.5 Begeleiding jeugdreclassering

De jeugdreclassering omvat het geheel aan activiteiten dat start vanaf het moment dat de politie een minderjarige meldt bij de Raad voor de Kinderbescherming, naar aanleiding van een opgemaakt proces-verbaal. Doel van de jeugdreclassering is het voorkomen dan wel terugdringen van crimineel gedrag.

Figuur 6.22 Activiteiten jeugdreclassering, 1995-1999

* Pas vanaf 1997.

NB: in de figuur is de begeleiding na voorwaardelijke invrijheidstelling niet opgenomen. Zowel in 1997 als in 1998 kwam dit slechts één keer voor.

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.35 (bijlage 4).

Bron: DPJS

In een circulaire van de directie Preventie, Jeugd en Sanctiebeleid (DPJS) van het ministerie van Justitie betreffende de financiering van de jeugdreclassering (d.d. 24 oktober 1996) worden acht verschillende modaliteiten van jeugdreclassering onderscheiden:

- hulp en steun als voorwaarde in de beschikking 'schorsing voorlopige hechtenis';
- toezicht en begeleiding tot aan de strafzitting, met verslaglegging over het verloop van het toezicht;
- hulp en steun in het kader van 'aanhouding zitting';
- hulp en steun in het kader van voorwaarden bij een voorwaardelijke veroordeling, alsmede
- hulp en steun in het kader van een voorwaardelijk sepot (of van voorwaarden bij een transactie);
- begeleiding (tijdens en) na een alternatieve sanctie (taakstraf);
- toezicht en begeleiding in het kader van een voorwaardelijke invrijheidstelling;
- begeleiding na detentie.

Al deze activiteiten zijn aan termijnen gebonden (Jaarboek DPJS). In 1999 vonden er bijna 2.700 begeleidingen tot aan de strafzitting plaats, circa 2.000 begeleidingen in het kader van voorwaarden bij voorwaardelijke veroordelingen of sepo's en ruim 1.000 begeleidingen in het kader van schorsing voorlopige hechtenis. Het aantal activiteiten nam in de periode 1995-1999 over de hele linie sterk toe (figuur 6.22).

6.3.6 *Recidive*

Met de ontwikkeling van een speciaal onderzoeksbestand gevuld met gegevens uit het justitiële documentatiesysteem (JDS) kan recidive stelselmatig in kaart worden gebracht. Dit systeem, de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD), is inmiddels operationeel. Naar verwachting zal het eerste grootschalige recidiveonderzoek in 2002 worden afgerond. Over de recidive van jongeren na verblijf in een justitiële behandelinstelling rapporteren Van der Heiden-Attema en Wartna (2000). Hun onderzoek is gebaseerd op gegevens uit het JDS en de resultaten hebben betrekking op ongeveer 380 jongeren die in 1993 werden opgenomen in een justitiële behandelinstelling. Voor een aantal uitkomsten van dit onderzoek zie box 6.4.

6.4 **Resumé**

In 'Criminaliteit en rechtshandhaving' is dit keer voor het eerst een afzonderlijk hoofdstuk gewijd aan de strafrechtelijk minderjarigen (12 t/m 17 jaar). Alle onderdelen van de strafrechtelijke keten zijn aan bod gekomen. De ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit en de opsporing van strafbare feiten zijn voor de lange termijn (1960-1999) en voor de korte termijn (1995-1999) beschreven. Het totale aantal gehoorde minderjarige verdachten heeft zich in de periode tussen 1960 en 1980 verdubbeld, maar geeft sinds het begin van de jaren tachtig een wisselend beeld te zien. Tegelijkertijd is het aantal jeugdige inwoners van Nederland gedaald, zodat relatief gezien de jeugdcriminaliteit de laatste jaren van de vorige eeuw toch lijkt te zijn toegenomen. Hoewel de cijfers op diverse manieren vertekend kunnen zijn, hetzij in positieve hetzij in negatieve richting, gaan wij ervan uit dat zeker wat de geweldscriminaliteit betreft, de waargenomen stijgingen ook reëel zijn. De criminaliteit van meisjes blijft nog steeds ver achter bij die van jongens, maar opvallend is het toenemende aantal meisjes dat verdacht wordt van mishandeling. Ook ontwikkelingen in de vervolging en berechting van jeugdigen zijn beschreven voor de lange en de korte termijn. In de loop der jaren is het aantal Halt-verwijzingen sterk toegenomen. Voor een belangrijk deel kan deze ontwikkeling verklaard worden uit het feit dat steeds meer delicten 'Halt-waardig' zijn geworden. In 1995 is het hele jeugdstrafrecht ingrijpend gewijzigd, waarbij onder meer het

Box 6.4 Recidive na verblijf in een justitiële behandelinrichting

Over de effecten van het verblijf in een justitiële behandelinrichting is weinig bekend. De enige omvangrijke Nederlandse studie op dit terrein werd uitgevoerd door Boendermaker (1998). Zij bestudeerde de ontwikkelingen rond een groep van 383 jongeren die in de loop van 1993 in een justitiële behandelinrichting werd opgenomen. Van der Heiden-Attema en Wartna (2000) verrichtten een recidivestudie die gezien kan worden als een vervolg op het onderzoek van Boendermaker. De resultaten van hun studie hebben dus betrekking op 383 jongeren die in 1993 werden opgenomen in één van de elf justitiële behandelinrichtingen die ons land toen kende. Bijna drie kwart van deze groep is van het mannelijk geslacht. De gemiddelde leeftijd bij opname bedroeg 15 jaar, waarbij de jongens over het algemeen iets ouder waren dan de meisjes. De helft van de groep heeft een niet-Nederlandse achtergrond. Marokkaanse jongeren vormen met 18% de grootste allochtone groep. Van de jongeren werd 80% in een behandelinrichting geplaatst op grond van een civielrechtelijke maatregel (overtoezichtstelling en voogdij), de rest op grond van een strafrechtelijke maatregel (plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling, jeugd-tbr of strafrechtelijke ondertoezichtstelling). Het verblijf duurde gemiddeld 16 maanden, ruim een

kwart vertrok binnen een half jaar. Bij ongeveer de helft was er sprake van een regulier vertrek, dat wil zeggen dat hun behandeling werd beëindigd of dat de maatregel werd opgeheven omdat de jongeren de maximumleeftijd hadden bereikt.

De jongens en meisjes kampten bij binnenkomst met tal van problemen. Afgaand op dossiergegevens deden zich bij vier vijfde van de jongeren moeilijkheden voor op minstens vier van zes onderscheiden probleemgebieden. Jongens verschilden daarin van meisjes. Jongens laten voorafgaand aan plaatsing vooral (ernstig) delictgedrag zien, terwijl bij meisjes veelal sprake is van weglooptgedrag, drugsgebruik en/of hechtingsproblematiek.

Ook uit zelfrapportagegegevens blijkt dat de jongeren overmatig angstig, gespannen en moeilijk in de omgang zijn. Ze zijn niet beïnvloedbaar en vertonen weinig doorzettingsvermogen. Gemiddeld hebben de jongeren al drie eerdere tehuisplaatsingen achter de rug. Van de jongeren komt 53% vóór opname in de justitiële documentatie voor (55% heeft eerdere politiecontacten), veelal vanwege het plegen van vermogensdelicten. Jongens hebben vaker een justitieel verleden dan meisjes. Gemiddeld hebben de jongeren voorafgaand aan hun plaatsing in de behandelinrichting ruim vier strafzaken op hun conductestaat.

sanctiepakket zelf is herzien. Het is moeilijk te ontrafelen, in hoeverre de sindsdien waargenomen trends zijn toe te schrijven aan de wettelijke regeling op zich, of dat vergelijkbare ontwikkelingen zich ook zonder de wetsherziening (in die mate) zouden hebben voorgedaan. Vast staat dat de laatste jaren ongeveer een derde van de bij de politie binnengekomen zaken door de politie zelf wordt afgedaan en ruim de helft op het niveau van het Openbaar Ministerie. Slechts ongeveer twintig procent 'haalt' de rechter. De meest toegepaste jeugdsanctie is de alternatieve

Box 6.4 vervolg

Bij het berekenen van de percentages jongeren die na het verblijf (opnieuw) met justitie in contact kwamen, is gebruikge- maakt van een techniek die corrigeert voor de verschillen in de observatieperioden.* Elk percentage geeft aan welk deel van de groep tot dan toe heeft gerecidiveerd, dat wil zeggen na het verblijf in de behandel- inrichting in contact is gekomen met justitie.

De percentages in de tabel hebben betrek- king op de *algemene* recidive. Alle justitie- contacten inzake misdrijven tellen mee, behalve die strafzaken die eindigden in een technisch sepot of in vrijspraak.

Onder de recidivisten bevinden zich opval- lend veel jongeren die op grond van een civielrechtelijke maatregel in een behandel- inrichting werden geplaatst (76%). Kijken we preciezer naar de factoren die van invloed zijn op het al dan niet vóórkomen van geregistreeerde criminaliteit na verblijf in een justitiële behandelinrichting, dan blijken vooral geslacht, het hebben van een justitieel verleden, het aantal eerdere justitiecontacten en de leeftijd waarop de jongere voor het eerst uit huis werd geplaatst, een rol te spelen. Jongens, jongeren met een justitieel verleden, jonge-

Cumulatief percentage recidivisten na uit- stroom uit een JBI (n=378)**

1 jaar	30
2 jaar	47
3 jaar	57
4 jaar	63
5 jaar	65***

** Algemene recidive op basis van JDS.

*** Schatting op basis van extrapolatie.

ren met veel eerdere contacten en jongeren die al vroeg uit huis werden geplaatst hebben meer kans om te recidiveren dan meisjes, jongeren zonder een justitieel verleden, jongeren met minder eerdere contacten en jongeren die op latere leeftijd een uithuisplaatsing meemaakten. Andere factoren, zoals de duur en de titel van het verblijf, de aard van de problematiek en de reden van vertrek spelen, gegeven de invloed van de eerder genoemde factoren, geen rol van betekenis bij de voorspelling van de recidivekans. De recidive onder de jongeren die instroomden op grond van een civielrechtelijke maatregel wordt verklaard door het feit dat zij, evenals hun tegen- hangers die instroomden op grond van een strafrechtelijke maatregel, in meerderheid een strafrechtelijk verleden hebben.

* Omdat de jongeren niet allen op dezelfde dag uit de inrichting werden ontslagen, kon de een langer worden gevolgd dan de ander. *Survival*-analyse houdt rekening met deze verschillen. In de tabel staan de resultaten van de berekeningen voor een aantal termijnen vermeld.

sanctie, maar deze wordt naar verhouding weinig opgelegd aan jeugdigen van allochtone herkomst. Sinds 1995 krijgen jaarlijks rond de 4.000 jeugdigen een vrijheidsbenemende straf. Steeds meer jeugdigen krijgen een PIJ-maatregel (224 in 1999).

Voor de tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende straffen en maatregelen komen jeugdigen terecht in een justitiële jeugdinrichting, veelal nadat zij daar ook al in voorlopige hechtenis hebben gezeten. In het begin van de jaren negentig kwam

ongeveer veertig procent van de jeugdigen op strafrechtelijke titel in zo'n inrichting terecht, tegen zestig procent op civielrechtelijke titel. Eind jaren negentig is die verhouding precies omgekeerd. Onder de strafrechtelijk geplaatsten bevinden zich naar verhouding veel allochtonen. De jeugdreclassering ten slotte is in opmars. Niet alleen zijn er sinds 1996 meer mogelijkheden; de acht verschillende modaliteiten worden over de hele linie ook steeds vaker toegepast.